

Miia Ståhlberg

VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN
Vanhempien kokemuksia perheasioiden sovittelusta
vanhemmuuden tukemisessa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Miia Ståhlberg: VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN, Vanhempien kokemuksia perheasioiden sovittelusta vanhemmuuden tukemisessa

Pro Gradu

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

Ohjaaja: Suvi Raitakari

Huhtikuu 2021

Parisuhteen päättyminen ja vanhempien ero vaikuttaa koko perheeseen. Vanhempien toimiva yhteistyö, sekä sovinnollisuus lapsen asioissa eron jälkeen lisää lapsen hyvinvointia ja helpottaa eron jälkeistä vanhemmuutta. Kun vanhemmat saavat apua lapsen asioista sopimiseen, heillä jää voimavaroja selvittää erosta, sekä toimia lapsen tukena muuttuneessa elämäntilanteessa.

Vanhemmuus muuttuu erossa ja eron jälkeen. Tämän tutkielman tavoitteena on kuulla vanhempien kokemuksia eron vaikutuksesta vanhemmuuteen, sekä perheasioiden sovittelun merkityksestä eron jälkeisen vanhemmuuden tukena. Tutkielmassa on haluttu saada ymmärrystä yksittäisten vanhempien kokemusten kautta tutkittavaan aiheeseen. Tutkielmaa varten on haastateltu viittä perheasioiden sovitteluun osallistunutta vanhempaa.

Saatujen tulosten perusteella vanhemmuus muuttuu eron myötä. Muutoksia ilmeni sekä arkivanhemmuudessa, että perheenjäsenten vuorovaikutussuhteissa. Erityisesti isien kohdalla arjen taidot olivat lisääntyneet ja suhde lapsiin oli lähentynyt. Äitien kohdalla yksin arjen asioista vastaaminen muuttui jaetuksi, yhdessä asioista vastaamiseksi. Tähän vaikuttivat lapsen asumis- ja tapaamisjärjestelyt, sekä muutokset omassa tavassa toimia vanhempana.

Vanhempien kokemukset perheasioiden sovittelusta olivat pääosin myönteisiä. Perheasioiden sovitteluun tullessa vanhempien keskinäinen vuorovaikutus oli ollut haastavaa, eivätkä vanhemmat olleet pystyneet sopimaan lapsen asioista keskenään. Perheasioiden sovittelussa vanhemmat saivat sovittua lasten tapaamisista, yhteydenpitoon liittyvistä asioista, sekä kahden kodin yhteisistä pelisäännöistä. Haastatteluissa ilmeni, että sovittelun myötä vanhempien keskinäiset välit ja vuorovaikutus olivat parantuneet. Merkittävä asia oli ollut sovittelijan läsnäolo ja turvallinen ilmapiiri sovittelussa.

Vanhempien riitaiset erot työllistävät palvelujärjestelmää ja kuormittavat oikeuslaitosta. Lisäksi ne aiheuttavat inhimillistä kärsimystä niin vanhemmille kuin lapsille. Perheasioiden sovittelun avulla voidaan oikea-aikaisesti ja tehokkaasti auttaa vanhempia löytämään sovinnollisia ratkaisuja perheen tilanteeseen kriisin keskellä. Palvelun kehittäminen valtakunnallisesti kiinteäksi osaksi eroauttamistyötä on siksi tärkeää.

Avainsanat: avioero, ero ja vanhemmuus, perheasioiden sovittelu, kokemus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Miia Ståhlberg: PARENTHOOD AFTER DIVORCE, Parents' experiences about family mediation supporting their parenthood

Pro gradu

Tampere University

Socialwork

April 2021

The end of a relationship and the separation of parents affect the whole family. Effective parental cooperation, as well as reconciliation in the child's affairs after the divorce, increases the child's well-being and facilitates parenting. When parents receive help to agree on the child's affairs, they are left with the resources to overcome the divorce, as well as to act as support for the child in the changed life situation.

Parenting changes in separation and after. The aim of this study is to hear the parents' experiences of the effect of separation on parenthood, as well as the meaning of family mediation in supporting parenting after divorce. The aim of the study is to gain an understanding of the topic through the experiences of individual parents. For the study, five parents who participated in family mediation, have been interviewed.

Based on the results obtained, parenting changes in divorce. Changes occurred both in everyday parenting and in the interactions of family members. In the case of fathers in particular, everyday skills had increased and the relationship with children had converged. In the case of mothers, taking care of everyday things alone became shared with fathers. This was influenced by the child's living and meeting arrangements, as well as changes in their own way of acting as a parent.

Parents' experiences of family mediation were largely positive. Parents were able to agree on children's meetings, communication issues, and common rules. Mediation had also improved interaction between parents. The significant thing had been the presence of a mediator and a safe atmosphere in the mediation.

Differences between the parents burdens the social service system and the court. In addition, they cause human suffering to both parents and children. Family mediation can help parents quickly and effectively find amicable solutions to the family situation in the middle of a crisis. Developing the family mediation service nationwide being part of communal family services is therefore important.

Keywords: divorce, separation and parenting, family mediation, experience

SISÄLLYSLUETTELO

2 AVIOEROT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	7
2.1 Avioeron historiaa ja nykyisyyttä	7
2.2 Avioeron merkitykset ja mukanaan tuomat muutokset lapsiperheissä	10
2.3 Sosiaalitoimen tehtävät ja lainsäädäntö lapsiperheen erotilanteissa	14
3 AVIOERO JA VANHEMMUUS	18
3.1 Vanhemmuuden määrittelyä	18
3.2 Eron jälkeinen vanhemmuus	20
3.3 Kohti toimivaa yhteistyövanhemmuutta	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
4.1 Tutkimustehtävä, -kysymys ja eettiset pohdinnat	32
4.2 Teemahaastatteluaineiston tuottaminen	32
4.3 Fenomenologinen lähestymistapa tutkimuksen lähtökohtana.....	37
4.4 Aineiston teemoittelu, luokittelu ja analysointi	38
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	41
5.1 Vanhemmuus ennen eroa	41
5.2 Vanhemmuus eron jälkeen.....	47
5.3 Perheasioiden sovittelun merkitys vanhemmille.....	55
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	61
LÄHTEET	66

1 JOHDANTO

Ero on yleinen ilmiö, joka liittyy jokaisen suomalaisen elämään joko omakohtaisesti koettuna tai välillisesti ystävien, tuttavien tai sukulaisten kautta. Suomessa avioliitoista noin 40% päättyy eroon. Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen mukaan Suomen eronneisuusluku on ollut Euroopan Unionin korkeimpien joukossa 2000-luvulla. Vuonna 2019 sen koki yli 13 000 paria ja vuosittain vanhempien eron kokee suomessa noin 30 000 lasta. Ero siis koskettaa suurta joukkoa aikuisia ja lapsia, minkä vuoksi myös monet tieteenalojen tutkijat ovat aiheesta kiinnostuneita. Tämä kaikki kulminoituu eroihin liittyvän auttamistyön tarpeen, sekä palvelujärjestelmän ja työmuotojen tutkimukseen ja kehittämiseen. Erojen yleistymisen ja eroproblematiikan monimuotoistumisen myötä myös eroihin liittyvä tuen tarve on kasvanut. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 11–13.)

Ero on prosessi, joka aiheuttaa perheille muutoksia niin taloudellisesti, juridisesti kuin sosiaalisesti. Ero voi olla perheenjäsenilleen iso ja monivaiheinen kriisi, josta on kuitenkin mahdollisuus selvitä, mikäli perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun. Ratkaisevaa on vanhempien keskinäinen yhteistyö lasten asioissa, sekä lapsen ja vanhemman välisen suhteen ylläpitäminen niin eron aikana, kuin sen jälkeen.

Se, miten vanhemmat saavat tukea ja apua erotilanteessa vaikuttaa siihen, miten he tulevat erosta selviämään. Tämä taas vaikuttaa suoraan heidän eron jälkeiseen vanhemmuuteensa ja siihen, miten heidän lapsensa tulevat selviämään erosta. Osa vanhemmista saa eron ja yhteistyövanhemmuuden sujumaan ilman ongelmia, mutta samaan aikaan suuri osa sekä vanhemmista että lapsista elävät riitaisassa ja vaikeassa eron jälkeisessä arjessa. Vuodesta 2006 lähtien, on huoltoon- ja tapaamisiin liittyvien riitojen määrä käräjäoikeuksissa ollut vuosittain noin 2000, joista yli puolet on uusintariitoja. Oikeudenkäynneistä on tullut vuosien mittaan entistä vaikeampia ja monimutkaisempia sekä pitkäkestoisempia. Vanhempien välisten ristiriitojen tiedetään olevan riskitekijä lapsen kehitykselle, jonka vuoksi perheiden konflikteja tulisi ratkaista ensisijaisesti sovinnollisesti. Tämä näkyy myös lapsenhuoltolaissa, jonka yleisenä tavoitteena on saada vanhemmat tekemään lasta koskevat ratkaisut yhteistyössä toistensa kanssa. (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 12/2006, 19.)

Vanhemmuudessa on pitkälti kyse lapsen huolenpidosta, arjen sujumisesta ja välittämisestä, jossa lapsen etu on pääosassa. Vanhempien ero- ja riitatilanteet ovat muutosvaiheita, joissa tasapainoinen vanhemmuus on koetuksella ja perheet tarvitsevat erityistä tukea. Perheasioiden sovittelulla voidaan jo varhaisessa vaiheessa auttaa vanhempia, jotta erotilanteet eivät kärjisty tai johda huoltoriitoihin. Vanhempia on autettava löytämään keinoja jatkaa eronjälkeistä vanhemmuutta niin, että perheen kaikki osapuolet selviävät erosta mahdollisimman hyvin. (Haavisto, Bergman-Pyykkönen & Karvinen-Niinikoski 2014, 5–8.) Lainsäädäntö korostaa vanhempien päätösvaltaa sekä perhe-elämään, että lapsen aisoihin liittyen yhdessä neuvotellen ja sopuratkaisuun pyrkien. Oikea-aikaisella ja varhaisella tuella voidaan vanhempia auttaa jäsentämään eroon liittyviä muutoksia niin vanhemmuudessa, kuin arjen tasolla. Perheasioiden sovittelu on yksi työväline, jolla voidaan auttaa vanhempia eron jälkeisen vanhemmuuden rakentumisessa. Perheasioiden sovittelun tarjoaminen on kuntien lakisääteinen tehtävä, josta säädetään avioliittolain (1987/411/) 5. luvussa.

Tutkielman aihe nousee omassa työssä havaitusta tarpeesta auttaa perheitä erotilanteessa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi kiinnostus aiheeseen nousee eropalveluiden kehittämisestä Hämeenlinnan seudun sosiaali- ja perhepalveluissa, jossa saan työni kautta olla mukana. Aihe on myös valtakunnallisesti ajankohtainen. Eropalveluiden kehittäminen on merkittävä osa lapsi- ja perhepalveluiden (Lape) muutosohjelmaa, joka on yksi hallituksen kärkihankkeista. Yleistavoitteena Lape-hankkeessa on vahvistaa asenneilmapiiriä siten, että lapsiperheissä toimittaisiin eron jälkeen aiempaa useammin rakentavasti kohti yhteistyövanhemmuutta. Tärkeää on lapsen näkökulman huomioiminen ja että lapsi saa pitää suhteen molempiin vanhempiinsa erosta huolimatta. Hankkeen tavoite on yhdenmukaistaa ja selkeyttää lapsiperheiden erotilanteen palveluita ja saada ne vastaamaan aikaisempaa paremmin erotilanteen kohtaavien perheiden ja lasten tarpeita. Perheasioiden sovittelua tehdään Lape-hankkeen kautta valtakunnallisesti tunnetuksi ja tuodaan tarjolle varhaisena keinona estää ristiriitojen kärjistymistä. Sovittelijoita koulutetaan vuosittain lisää, jotta palveluun on helppo päästä ja kynnyks avun saamiseen on matala. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Entinen lapsiasiavaltuutettu Maria-Kaisa Aula nosti esiin tärkeänä kehittämiskohteena eroperheiden auttamisen ja huoltoriitojen vähentämisen aloitteessaan 26.8.2008. Kehittämisen tarve on erityisesti lapsen edun parempi huomioiminen erotilanteessa, sekä eroavien vanhempien henkisen tuen ja sovittelun tarpeisiin vastaaminen. Aloitteessa Aula korosti

lastenvalvojatyön, perheasioiden sovittelun sekä varhaisen vaiheen palveluiden kehittämistä. Tämän hetkinen lapsiavaltuutettu Elina Pekkarinen on myös nostanut tiedotteessaan 23.9.2020 esiin sen, että vaikeat huolto- ja tapaamisriidat kuormittavat lasta monella tavalla. Arjen ennakoimattomuus voi Pekkarisen mukaan vaikeuttaa koulunkäyntiä, vapaa-ajanharrastuksia ja kiinnittymistä arjen rutiineihin. Lapselle tärkeiden aikuisten riitely asettaa lapsen ristiriitaiseen asemaan ja nakertaa luottamusta aikuisiin. Siksi eropalveluissa on kiinnitettävä huomiota oikea-aikaisuuteen ja saavutettavuuteen.

Tässä tutkimuksessa tavoitteeni on ollut kuulla vanhempien ajatuksia eron vaikutuksista vanhemmuuteen, sekä kokemuksia perheasioiden sovittelun merkityksestä eronjälkeisen vanhemmuuden tukemisessa. Aineistona tutkielmassani käytän kahden keskisuuren eteläsuomalaisen kaupungin, sekä niiden seutukuntien perheasioiden sovittelupalveluun osallistuneiden vanhempien teemahaastatteluja. Haastattelut ovat toteutettu tammi- ja helmikuun 2021 aikana. Tutkimustehtävänäni on selvittää, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on perheasioiden sovittelusta ja sen vaikutuksista tukea vanhemmuutta eron jälkeen. Tutkielmani koostuu teoreettisesta viitekehystä, aineiston ja sen keräämiseen käytetyn menetelmän esittelystä, päättyen tutkimuksen tuloksiin ja johtopäätöksiin. Selkeyden vuoksi käytän tutkielmassa avioero-sanaa yleisterminä viittamaan sekä avio- että avoeroa.

2 AVIOEROT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Avioero on käsite, joka näyttäytyy erilaisena eri kulttuureissa ja oikeusjärjestelmissä. Eri maiden lainsäädännöt avioeroista sekä yhteiskunnallinen suhtautuminen eroihin ovat hyvin erilaisia. Tarkastelen tässä luvussa avioeroa, sen historiaa ja lainsäädäntöä Suomessa. Tarkastelen myös avioeron vaikutuksia lapsiperheissä, sekä miten vanhemmuus uudelleen suuntautuu avioeron jälkeen.

2.1 Avioeron historiaa ja nykyisyyttä

Suomessa avioliitot päättyivät harvoin viralliseen eroon ennen 1900-lukua. Tutkija Kari Pitkäsen artikkelissa (1986, 60-62) nousee esiin, että avioliittoa pidettiin sopimuksena perheenperustamisesta, eikä varsinaisesti puolisoiden sopimuksena parisuhteesta. Pitkäsen mukaan tapana oli, että nuoripari asui ensin joko sulhasen tai morsiamen vanhempien luona, kunnes muuttivat omilleen. Avioliitot olivat elinikäisiä ja ne päättyivät yleensä puolison kuolemaan. Avioerojen vähäisyyden nähtiin liittyvän avioliiton vahvaan asemaan yhteiskunnassa. Ei-aviollisten yhteiselämää esiintyi, mutta sitä paheksuttiin erityisesti kirkon taholta ja aviottomien lasten asema ja oikeudet olivat huonot. 1800-luvun loppupuolella eronneisuus lisääntyi jonkin verran ja kasvua oli nähtävissä 1900-luvun alussa. Naisliike nousi Pohjoismaissa 1800-luvulla taistelemaan naisten itsenäisemmän ja tasa-arvoisemman perheaseman puolesta. Ajatus oli vapautta naiset avioliiton pakosta ja korostaa sitä, että avioliiton tuli perustua rakkauteen, ei velvollisuuteen.

Lopulta tasa-arvoa ja hyvinvointia korostavat ajatukset sisällytettiin vähitellen lainsäädäntöön. Uusi avioliittolaki tuli voimaan 1929 samalla irrottaen avioliiton kirkon vaikutuspiiristä. Avioliittolaissa korostettiin kummankin puolison yhteisvastuutta ja tasa-arvoisuutta perheen elatuksesta. Avioliiton päätyminen eroon oli kuitenkin edelleen harvinaista ja siihen suhtauduttiin kielteisesti ja syyllistävästi. (Castren, Forsberg, Ritala-Koskinen 2019, 347-349.) Nykyisessä muodossa oleva avioliittolaki (AL 234/1929) säädettiin vuonna 1929 kumoten vuonna 1734 Ruotsissa säädetyin naimiskaaren. Samalla kumoutui vuonna 1889 säädetty laki aviopuolisoiden välillä olevasta omaisuus- ja velkasuhteista. Tällöin lakkautettiin aviomiehen

edusmiesasema vaimoonsa nähden, joka oli aiemmin antanut valtuuden ja oikeuden miehelle edustaa vaimoan oikeustoimissa. (Jalovaara 2014, 5.)

Avioerot alkoivat yleistyä suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Syninä näkyivät sota-ajan päihtheiden käytön ja lyhytaikaisten suhteiden lisääntyminen, sekä niin sanottujen pika-avioliittojen solmiminen, jotka sittemmin purkaantuivat helposti. Sodan jälkeen muun muassa naisen asema muuttui itsenäisemmäksi ja epätyytyttävästä avioliitosta oli helpompi irtaantua. Kun avioerot lisääntyivät, syntyi avioliitto- ja perheneuvonta ennaltaehkäisemään avioliittojen päättymistä. Kirkon avioliittoneuvonnan alkuna voidaan pitää kesällä 1944 Aamulehdessä julkaistua kuuluisaa ilmoitusta ”Älkää ottako avioeroa”, jossa tarjottiin maksutonta neuvonta Tampereen kaupunkilähettyksen pappi Matti Joensuun toimesta. Matti Joensuuta on sittemmin pidetty kirkon perheneuvonnan isänä. Väestöliiton avioliittoneuvontatoiminta aloitti toimintansa vuodesta 1941 alkaen ja Mannerheimin lastensuojeluliiton kasvatustöitä 1940-luvulla. Näiden toimijoiden kautta oli kirkon perheneuvonnan ohella mahdollisuus saada perheen- ja parisuhteen tilanteeseen ennaltaehkäisevää apua. (Castren, Forsberg & Ritala-Koskinen 2019, 350.)

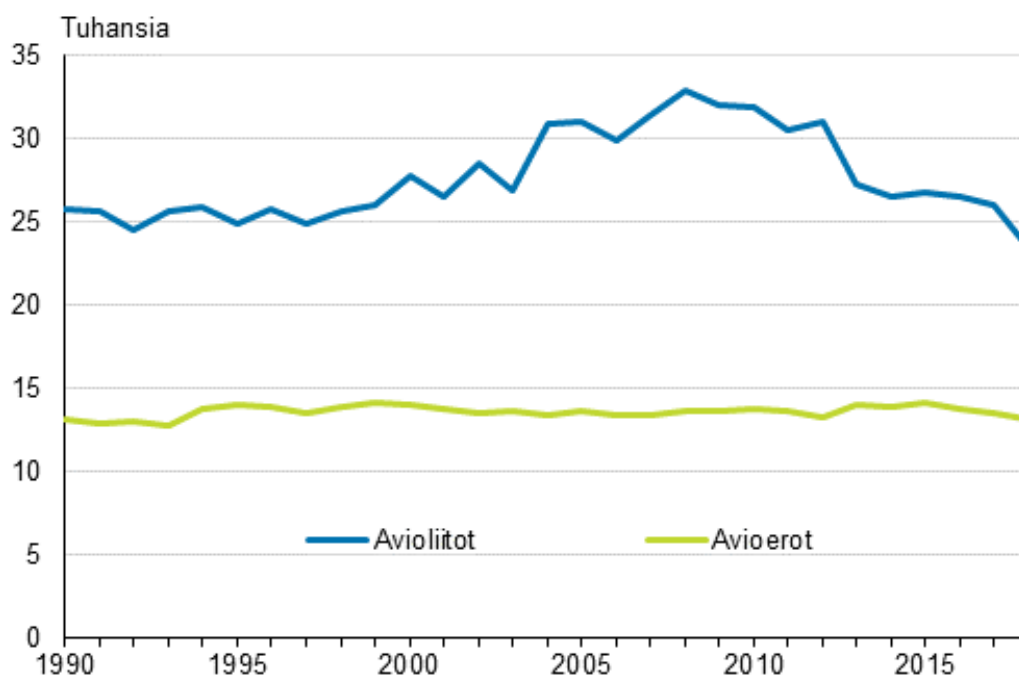
Nykyinen, vuodesta 1988 voimassa ollut erosäännöstö nojaa puolisoitten vapaaehtoisuuden, yksilöllisyyden sekä tasavertaisuuden periaatteille. Erosäännösten uudistamisen taustalla on ollut ajatuksena, että yhteiskunnan lainsäätäjänä ei tule asettaa esteitä avioliiton purkamiselle. Tavoitteena oli saada menettely, jonka avulla avioeron käytännön järjestelyt hoituisivat mahdollisimman riidattomasti ja sujuvasti. Avioeron saaminen on muuttunut ilmoitusasiaksi, jolloin edes toisen suostumusta ei eron saamiseksi tarvita. Yhteiskunta ei enää saanut päättää avioerosta, vaan valta siirtyi yksilön harkittavaksi. Edelleen avioliitto juridisena sopimuksena piti purkaa tuomioistuimen päätöksellä. Tasa-arvoistuminen näkyi myös lapsen aseman muutoksena. Uudistettuun lakiin sisällytettiin säädökset perheasioiden sovittelusta ja sen sisällöstä. Erojen tavallistumisen myötä alettiin puhua enemmän eroamisen tavasta ja siitä, miten ero hoidettaisiin niin, että se aiheuttaisi mahdollisimman vähän haittoja. Yhteiskunnan näkökulmaa määrittävi vahvasti lapsen edun periaate sekä vanhemmuussuhteiden jatkuvuuden turvaaminen eron jälkeen. (Litmala 2003, 4-5; Castren, Forsberg & Ritala-Koskinen 2019, 353-354.)

Tällä hetkellä Suomalaisessa kulttuurissa suhtaudutaan ymmärtäväisesti ja hyväksyvästi avioeroihin, joka näkyy muun muassa sosiaalipolitiikassa, avioerolainsäädännössä, sekä

ihmisten sallivimmissa asenteissa. Viime vuosikymmenten aikana Suomen evankelis-luterilainen kirkko on lieventänyt aiemmin kriittistä suhtautumistaan avioeroihin ja näkee nykyisin avioliittojen rikkoutumisen ymmärrettävänä. Vaikka avioeroa ei nähdä nykyään paheellisena vaihtoehtona, voi päätös eroamisesta olla hyvin vaikea ja pitkäkestoinen. Avioerotutkimuksissa on kiinnitetty paljon huomiota siihen, että avioero saattaa tuoda mukanaan vaikeuksia monilla eri elämäalueilla. Tutkimuksissa esiin tulleita syitä avioeron lykkäämiselle tai prosessin hidastumiselle ovat muun muassa moraaliset ja uskonnolliset periaatteet, haluttomuus luopua yhteisestä kodista tai elämäntasosta, itseluottamuksen puute tai riippuvuus puolisosta. Sekä Yhdysvalloissa, että Euroopassa lasten on todettu olevan tärkein tekijä, jonka vuoksi vanhemmat haluavat pitää perheen koossa. (Kiiski 2012, 158.)

Suomessa avioeroon päättyi 13 365 avioliittoa vuonna 2019. Avioerojen määrien vuosittaisissa vaihteluissa ei ole ollut selkeää suuntaa. Avioerot olivat nousseet kolmena edellisenä vuonna, kunnes ne lähtivät laskuun vuonna 2019. Määrien muutokset ovat olleet kuitenkin sen verran pieniä, että avioeronneiden määrä suhteessa naimisissa oleviin pareihin, on ollut samalla tasolla jo yli 20 vuotta: 13–14 eroa tuhatta naimisissa olevaa joko naista tai miestä kohden laskettuna. (Tilastokeskus, 8.5.2020.) Kuvio 1. havainnollistaa avioeronneisuuden vaihtelua Suomessa 1990-2018 välisenä aikana.

Kuvio 1. Avioliitot ja avioerot 1990–2018, puoliset eri sukupuolta
(Suomen virallinen tilasto 2019)

Tilastokeskuksen yliaktuaari Timo Nikander kertoo 26.1.2020 Ylen uutisartikkelissa, että selkeä muutos on tapahtunut siinä, että viime vuosina avioliittoja on solmittu vuosi vuodelta vähemmän, joka näkyy lähes kaikissa ikäluokissa. Nikanderin mukaan eron riski tilastollisesti kasvaa jyrkästi heti avioliiton alkuvuosina. Huipussaan riski on kolmannen tai neljännen avioliittovuoden aikana, jonka jälkeen riski pienenee. Kuitenkin esimerkiksi vuonna 2018 avioeroon päättyneet avioliitot olivat kestäneet keskimäärin kymmenen vuotta. Noin joka neljäs Suomessa rekisteröity ensimmäinen avioliitto päättyi edelleen eroon. Avioerojen määrä suhteutettuna naimisissa oleviin on pysynyt suunnilleen samana jo pitkään (Nikander, 2020)

Tutkimuskohteena ero asettuu keskelle ihmisten arkea ja elämää. Eri tieteenalojen avaamia näkökulmia ei ole helppo sovittaa yhteen, vaan kysymys on tiedon tarpeesta, johon eri tieteenaloilla tehtävä erotutkimus tuottaa omat panoksensa. Tilastojen avulla tunnistetaan joitakin eroamista koskevia säännönmukaisuuksia ja keksivertoja, mutta eroihin liittyy paljon sellaista ainutkertaisuutta, yksilö- ja perhekohtaisuutta minkä johdosta yhtenäisen kuvan rakentaminen eroprosessista vaikeutuu. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2010, 11.)

2.2 Avioeron merkitykset ja mukanaan tuomat muutokset lapsiperheissä

Kahden ihmisen eliniän kestävä avioliitto ei enää ole ”se ainoa oikea” tapa perustaa perhe. Nykyisin yhtä hyväksyttävää on se, että puoliset elävät avoliitossa tai uusperheessä. Samaa sukupuolta olevien henkilöiden mahdollisuus rekisteröidä parisuhteensa on viimeisin osoitus siitä, ettei perhe tarkoita enää sen paremmin sosiaalisesti kuin juridisesti vain perinteistä avioliittoon perustuvaa ydinperhettä, vaan sana perhe voi tarkoittaa hyvinkin erilaisia yhteiselämän muotoja. Oli perhemuoto mikä hyvänsä, lapsiperheeksi luetaan perhe, jossa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Suomen virallinen tilasto: Perheet 2019).

Avioeroilla ja avoliittojen hajoamisella on vaikutusta paitsi parisuhteen osapuoliin, myös muihin perheenjäseniin. Jo vuosia monet eri alojen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita siitä, miten eri tavoin erot vaikuttavat perheisiin ja miten perheet niistä selviytyvät. Tutkimusten kautta on ymmärretty stressaavien muutosten vaikutuksia, sekä eri kommunikaatiotapojen merkityksiä niin aikuisiin kuin lapsiin eron hetkellä. Tutkimuksissa näkyy, että eron myötä

useasti perheiden taloudellinen elintaso laskee, fyysinen ja henkinen mielenterveys heikkenee ja perheenjäsenet viettävät vähemmän keskenään aikaa. Muutosta saattaa tulla koulu- ja työpaikkoihin, ja sosiaalinen verkosto voi kaventua. On myös osoitettu, että riski avioeroon omassa parisuhteessa kasvaa, jos omat vanhemmat ovat eronneet. (Afifi, Huber & Ohs 2006, 3.)

Lapsiperheessä parisuhteen päättyessä yksi keskeisimpiä asioita on ratkaista perheen alaikäisten lasten asemaan liittyvät kysymykset (Koulu 2015, 201). Vanhempien erotessa lapsen kannalta on tärkeä turvata lapsen suhteen jatkuminen kumpaankin vanhempaan. Parisuhde päättyy, mutta vanhemmuus jatkuu. Jokainen parisuhteen päättyminen on erilainen, eikä ero välttämättä vaikuta vanhempien kykyyn toimia yhteistyössä keskenään. Vaikka yhteistyö vanhempina jatkuisikin, eivät vanhemmat erillään asuessaan voi käytännössä hoitaa lasta kokoaikaisesti yhdessä. Lapsen aika jakaantuu tavalla tai toisella aina vanhempien kesken.

Perhe-elämä ja perhe ympäristöt näyttävät olevan keskeisiä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Avioero ei ole yksittäinen tapahtuma, vaan se liittyy moniulotteiseen tapahtumasarjaan vaikuttaen perheen uudelleen suuntautumiseen. Ennen avioeroa ja sen jälkeen on tavallista, että erilaiset stressitekijät nousevat esiin, kuten vanhemmuuden ongelmat, riitely, taloudelliset haasteet, muutto sekä mahdollinen uusperheen muodostuminen eron jälkeen. Toisinaan vanhempien ero saattaa olla myös perhettä vapauttava seikka. Avainasia haittavaikutusten kannalta on se, miten riskit kasautuvat ja miten paljon muutoksia avioero aiheuttaa lapsen elämään. (Pulkkinen 2002, 18.) Kontula (2013, 160) nostaa tutkimuksessaan esiin, miten hankalaa on tehdä yleistyksiä siitä, mikä yksittäinen seikka on merkityksellisin eroon johtava syy. Kontulan tutkimustuloksissa ilmenee enemmän eroon liittyvien asioiden monimutkaisuutta ja päällekkäisyyttä, enemmänkin kuin selkeitä yksittäisiä seikkoja. Useimmissa tapauksissa vastaajat olivat Kontulan mukaan pitäneet eron syynä monia erilaisia asioita.

Väestöliiton asiantuntija Minna Jaakkolan (2020) mukaan pienten lasten vanhemmat päätyvät aiempaa useammin eroon sen vaikutuksesta, että lapsen syntymä muuttaa parisuhteen dynamiikkaa. Lapsen synnyttyä aikaa on vähemmän parisuhteelle ja itselle, ja pariskunta joutuu hakemaan uudet roolit itselleen vanhempina. Jaakkolan mukaan avioeroon syyksi voidaan nimetä jokin yksi asia, mutta usein eroon vaikuttaa monta tekijää. Hyvin tavallisia ovat vanhempien omiin tunteisiin ja toiveisiin liittyvät kommunikaatiovaikeudet. Parisuhteissa

välttämättä osata tai uskalleta puhua puolisolle. Jaakkola kertoo, että saatamme olettaa kumppani osaavan tietää, mitä kaipaamme. Tämä johtaa helposti väärinkäsityksiin, joita voi olla hankala jälkikäteen muuttaa. Eronneilla on monesti kokemus siitä, ettei heitä arvostettu avioliiton aikana tai he ovat kokeneet pettymystä läheisyyteen tai seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Jaakkola toteaa, että nämä voivat olla joko syitä tai seurauksia. (Jaakkola 2020.)

Jos parisuhde ei kukoista tyydyttävästi, ei eroaminen ole itsestään selvästi huono asia lapselle. Lopputulos riippuu siitä, mihin erotilannetta verrataan. Aiemmin oli vahvasti valloillaan ajatus siitä, että avioliitto pidetään koossa lasten vuoksi hinnalla millä hyvänsä. Näissä tilanteissa saattoi koko perheen ilmapiiri olla vuosikausia ahdistava ja tukala kaikille. Vanhempien hyvä tarkoitusperä pitää perhe koossa saattoi aiheuttaa lapsille kärsimystä ja pahaa oloa. Lisäksi vaarana on, että lapset omaksuvat vääristyneen kuvan parisuhteesta ja perheen vuorovaikutustavoista, joita omaksuen jatkaa niitä huomaamattaan omissa parisuhteissaan. (Huttunen 2001, 40.; Irving & Benjamin 1995, 12.) Taskinen (2004, 13) tuo esiin saman ajatuksen eron tuomasta helpotuksesta silloin, kuin perheessä on ollut jo pitkään kireä ilmapiiri. Ero voi olla lapselle raskas kokemus, mutta siitä on mahdollista päästä yli myös myönteisellä tavalla. Itse ero ei Taskisen mukaan vahingoita lasta, vaan vanhempien keskinäiset riidat ja sen tuoma epävarmuus tilanteesta. Kun ristiriitainen perhetilanne päättyy, voi vanhempien ero olla lapselle myös turvaa ja helpotusta tuova asia.

Tutkimuksissa nousee esiin se, että lapset voivat selvitä vanhempien erosta ilman merkittäviä ongelmia ja että suurin osa lapsista sopeutuvat suhteellisen hyvin vanhempiensa eroon. Vanhempien ero ei välttämättä ole lapselle riski, vaan se voi tuoda mukanaan myös lapsen kannalta positiivisia vaikutuksia ja mahdollisuuksia. Parhaimmillaan ero saattaa ratkaista sellaisia vanhempien välisiä ongelmia, joilla on kielteinen vaikutus lasten hyvinvointiin perheessä. (Amato ym. 2011; Broberg & Hakovirta 2010, 124.) Myös Kääriäisen (2008, 86) tutkimuksessa tulee esiin se, että parisuhteen päättäminen voi antaa myös mahdollisuuden vanhemmuuden selkiytymiseen. Kun vanhempien ei tarvitse ylläpitää toimimatonta parisuhdetta, siitä voi vapautua energiaa vanhemmuuteen uudella tavalla. Omasta vanhemmuudesta voi alkaa huolehtimaan ja ottaa vastuuta ihan omalla tavalla ja näin luoda ihan uutta vanhemmuus suhdetta lapseen ja entiseen puolisoon.

Vanhempien erotessa lapsen turvallisuuden tunne horjuu erityisesti niissä perheissä, joissa on koettu rakkautta ja läheisyyttä perheenjäsenten välillä. Eron jälkeinen stressi vie vanhemmilta

voimia, mikä vaikuttaa heidän kykyynsä toimia vanhempina. Lapsen hyvän selviytymisen kannalta olisi tärkeää, että heidän kokemansa turvattomuus jäisi kestoaltaan mahdollisimman lyhyeksi, sillä turvattomuudesta aiheutuu psyykkisesti kuormittavaa stressiä ja vaikutukset voivat olla moninaiset vaikuttaen lapsen elämän eri osa-alueisiin. Lapsella voi olla monenlaisia käyttäytymisen ja tunne-elämän oireita vanhempien erotessa. Suru, syyllisyyden tunne, avuttomuus ja paha olo voi näkyä levottomuutena, itkuisuutena, ärtyisyytenä, raivokohtauksina tai kontakteista vetäytymisenä. Koulumenestys saattaa heikentyä. Lapsi saattaa myös huolestua pienistäkin asioista ja kokea vatsa- tai pääkipua, jolle ei löydy mitään elimellistä syytä. Kokemus kuulluksi tulemisesta ja tuen saamisesta on lapselle tärkeää ja lievittää lapsen sopeutumisvaikeuksia riippumatta siitä, mistä tai keneltä apu on peräisin. Jos lapsella on läheinen ja lämmin suhde esimerkiksi isovanhempaan tai kummiin, tämän kontaktin tiivistäminen voi tuoda kaivattua pysyvyyttä lapsen arkeen. (Sinkkonen, 2017, 23–28.; Irving & Benjamin, 1995, 59-61.)

Hokkanen (2005, 22) tuo esiin tutkimuksessaan, että vanhemmat tuntuvat olevan nykypäivänä erilaisten vaatimusten ristipaineessa. Yksilön näkökulmasta ihmisen tulisi huolehtia itsestään ja laittaa omata tarpeensa ja hyvinvointinsa etusijalle. Toisaalta vallitseva käsitys puoltaa ajatusta siitä, että lasten tulisi elää kummankin vanhemman kanssa. Hokkanen toteaa, että jos aikuinen elää epätydyttävässä parisuhteessa ja hänellä on lapsia, tilanne on ristiriitainen; paineita aiheutuu sekä parisuhteesta lähtemiseen, että siihen jäämiseen. Tilanteessa ei näytä voivan valita oikein, sillä joka tapauksessa yksilö tekee väärin joko itseään tai lapsiaan kohtaan. (Hokkanen 2005, 22.) Toisaalta, tutkimukset osoittavat, että parisuhdeongelmilla on suoria yhteyksiä lasten psyykkiseen hyvinvointiin. Vanhempien parisuhteen toimivuus on selkeässä yhteydessä lasten selviytymiseen elämässä sekä lyhyellä, että pitkällä aikavälillä. Kun vanhemmat riitelevät, eivätkä pysty sopimaan asioitaan, vaikutukset näkyvät lapsissa monilla eri tavoilla. Lapsella saattaa ilmetä epäsosiaalista käytöstä, ahdistusta, käytöshäiriöitä sekä ongelmia kaverisuhteissa. Lapsella voi ilmetä muutoksina sekä kognitiivisessa suoriutumisen, että tunne-elämässä, jopa fyysisenä reagoitina. (Salo 2011, 26.)

2.3 Sosiaalitoimen tehtävät ja lainsäädäntö lapsiperheen erotilanteissa

Valtiolla on vaikutusta siihen, miten ero ilmenee yhteiskunnassa. Lainsäädännöllä ja eri uudistuksilla linjataan erokäytäntöjä, sekä määrittelee eroa myös oikeudellisena prosessina. Muutos ei kuitenkaan aina lähde laista käsin, vaan usein taustalla on yhteiskunnallinen asennemuutos. Lailla säädetään yhteiskunnan tuesta ja valtio voi velvoittaa kuntia järjestämään palveluja. Erilaisiin eropalveluihin suunnattu välillinen tuki on tärkeä valtion vaikutustapa. Sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö saavat eri aikoina erilaisia tehtäviä ja asemia yhteiskunnan eroon suhtautumisen prosesseissa. Meneillään on monia valtion, esimerkiksi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoittamaa, kolmannen sektorin projekteja ja hankkeita, joissa kansalaisjärjestöt kehittävät ja tarjoavat sovinnollisia palveluita perheille erotilanteessa. (Castrén, Forsberg & Ritala-Koskinen 2019, 345.)

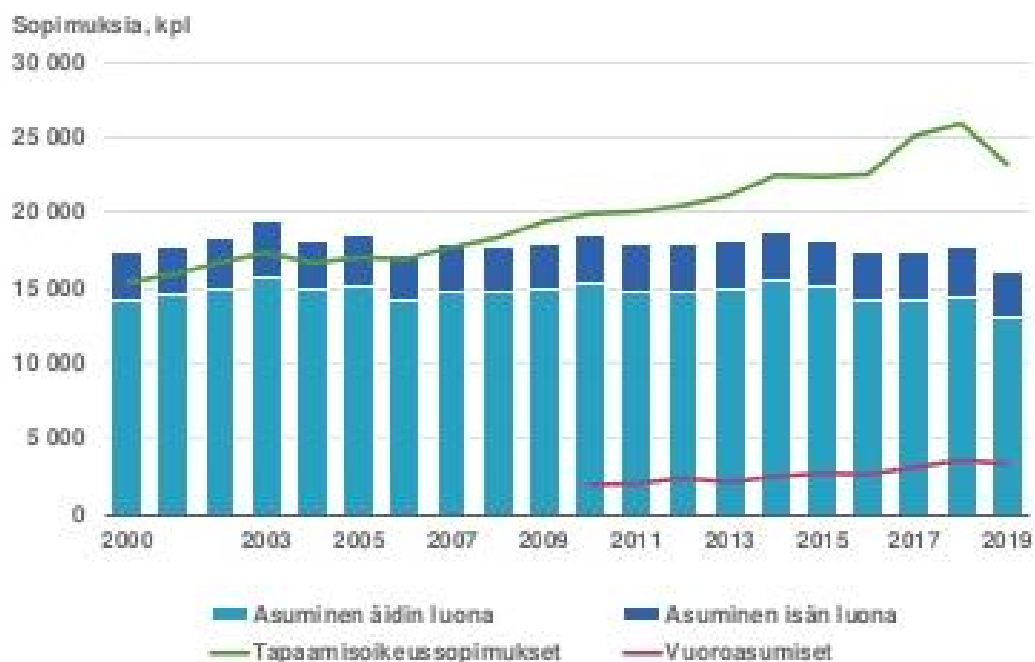
Tänä päivänä sosiaalitoimelle on säädetty useita lapsiperheitä ja lasten oikeudellisen aseman järjestämistä koskevia tehtäviä. Kuntien ja kuntayhtymien perheoikeudellisissa yksiköissä vahvistetaan lastenvalvojien toimesta lastenhuoltolain (1983/361) 8 §:n pykälän nojalla vanhempien välisiä sopimuksia. Näitä ovat lapsen huolto-, tapaamis- ja elatussopimukset. Sosiaalitoimen tehtävä on myös antaa tuomioistuimille Lastenhuoltolain 16 §:ssä tarkoitettuja selvityksiä perhetilanteisiin liittyen, esimerkiksi vakavissa huoltoriitatilanteissa. Tuomioistuim voi päättää selvityksen perusteella lapsen asumisesta, huollosta ja tapaamisista. Sosiaalitoimen on autettava vanhempia sopimukseen pääsemisessä ja he ovat velvoitettuja järjestämään avioliittolaisissa (1929/234) säädettyä perheasioiden sovittelua siten että perheiden ja lasten hyvinvointi lisääntyy. Oikeuden täytäntöönpanokelpoista sopimusta ei kuitenkaan voida tehdä esimerkiksi vanhemmuuden vastuualueista, kasvatukseen tai vaikka lapsen koulupaikkaan liittyvistä asioista (Koulu 2015, 198, 200).

Eroperheissä sosiaalitoimi auttaa järjestelemään vanhempien oikeuksia, velvollisuuksia ja tehtäviä suhteessa lapseen, sekä luomaan uudenlaisia vanhemmuusmalleja. Järjestely koskee vanhemmuuden tunnesuhdetta, lapsen huolenpitoa, kasvattamista ja taloudellista vastuuta. Mikäli vanhemmat eivät pääse sopimukseen lapsen huollosta ja asumisesta, jää asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lisäksi sosiaalitoimen tehtäviin kuuluvat täytäntöönpanosovittelut, lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden järjestäminen. Myös vanhemman ja lapsen välisten tuettujen tai valvottujen tapaamisten järjestäminen tulee mahdollistaa

sosiaalitoimen osoittamassa tapaamispaikassa, silloin, kun tilanne sitä vaatii. (Auvinen 2006, 3–8, Alppivuori 2017, 3.)

Vaikka vanhemmat voivat sopia keskenään lapsen asioista, moni vanhempi käy laatimassa sopimukset lastenvalvojan luona (Kuvio 2). Vuonna 2018 lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin 49 043 sopimusta sosiaalitoimessa. Huoltosopimuksista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta, kuudessa prosentissa yksinhuollosta äidille ja yhdessä prosentissa yksinhuollosta isälle. Vuoroviikko asumisesta vanhempiensa luona sovittiin 3 562 lapselle vuonna 2018. Sopimuksia tehtiin 456 enemmän kuin vuonna 2017 (Tilastoraportti SVT:11/2019.) Vuonna 2019 Lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin 45 181 sopimusta, mikä on lähes 3 900 vähemmän (-7,9 %) kuin vuonna 2018. Vuoroviikoin vanhempiensa luona asumisesta sovittiin 3 330 lapselle. Huoltosopimuksia oli 27 214, joista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta. Valtaosa, eli 81 prosenttia, asumissopimuksista tehdään edelleen äidin luona asumisesta. (Tilastoraportti 20/2020,12.6.2020.)

Kuvio 2. Sopimukset asumisesta ja tapaamisoikeudesta vuosina 2000-2019
(Suomen virallinen tilasto, Tilastokeksus)

Sosiaalihuoltoasetuksen (1983/607) 17§:n mukaan lasten vanhemmille tulee selostaa miten he voivat sopia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukana (361/83). Sosiaalitoimen tulee myös tarvittaessa ohjata ja avustaa vanhempia sopimukseen pääsemisessä. Taskisen (2004, 61) mukaan lähes kaikki sopimusta valmistelevat vanhemmat tarvitsevat tukea siihen, että asiat käydään huolellisesti läpi aiottujen järjestelyjen edut ja haitat lapsen kannalta. Taskinen painottaa, että vanhempien on tärkeää pohtia ratkaisujaan rauhassa ja perusteellisesti, jotta välttyttäisiin hätäisiltä ja painostetuilta päätöksiltä. Leena Santala (2009, 143) tuo esiin artikkelissaan, että lapsen huoltomuodosta sekä asumis- ja tapaamisjärjestelyistä sopiminen on hyvin perhekohtaista. Avioeron yhteydessä tavoite on, että vanhemmat yhdessä sopivat lasta koskevia asioita. Vanhemmat saavat kuitenkin tehdä keskinäisiä sopimuksia lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisista missä tahansa vaiheessa avioeroprosessissa, tai vielä myöhemmin sen jälkeen.

Lainsäädännöllä, joka säätelee lapsen ja vanhemman suhteita eron jälkeen, halutaan ennen kaikkea turvata vanhemmuussuhteen jatkuminen, jottei lapsen ja vanhemman suhde päättyisi vanhempien parisuhteen päättyessä. Lapsen oikeus molempiin biologisiin vanhempiin näkyy suomalaisessa keskusteluissa vahvasti ja sen kyseenalaistaminen on hankalaa. Ajatuksena ei ole vain lapsen ja vanhempien suhteen jatkuminen, vaan edesauttaa myös jo katkenneen suhteen korjaamista. Lapsen oikeudella perustellaan käytäntöjä ja ratkaisuja, jotka edellyttävät vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Tällä yhteistyöllä nähdään olevan suurempi merkitys lapsen sopeutumisella tilanteeseen, kuin kummankaan vanhemman yksilöllisellä suhteella lapseen. (Kuronen 2003, 112-113.)

Erot aiheuttavat perheille inhimillistä kärsimystä ja lisäksi työllistävät huomattavassa määrin tuomioistumia, sosiaalitoimintaa sekä muita eri alojen lausunnonantajia ja tukitahoja. Lähtökohtaisesti suurin osa vanhemmista tahtovat lapsensa parasta, mutta omien vaikeuksien ja eron aiheuttaman stressin vuoksi lapsi ja lapsen tarpeet saattavat jäädä erossa unohduksiin (Afifi, Huber & Ohs 2006, 6.) Sosiaalitoimen päätehtävänä erotilanteissa on tuoda lasta näkyväksi prosessissa ja turvata lapsen asema ja oikeudet. Sosiaalitoimen on tarpeellista korostaa lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa näiden keskinäisen suhteen päätyttyä. Valtaosalle ihmisistä ero on suuri tunnemyrsky, joka voi vaikuttaa suuresti yksilön harkintakykyyn. Vanhemmat tulevat sopimuspalveluun hyvin erilaisissa tilanteissa ja ovat erossa eri vaiheissa. Toisella eron liittyvä tunneprosessi voi olla pinnalla ja erokriisi vasta

alkamassa; toinen on voinut prosessoida ajatusta jo pidemmän aikaa. Kriisissä olevaa ihmistä ei voida arvioida samanlaisten mittapuiden mukaan kuin muita, sillä reaktiot eivät välttämättä vastaa heidän tavanomaista käytöstään. Erokriisin keskellä ihmisen subjektiivinen kokemusmaailma muuttuu ja asioiden vastaanottokyky kaventuu. Työskentely ja asioiden läpikäyminen vaativat aikaa ja ymmärrystä niin perheeltä kuin työntekijältä. (Taskinen 2004, 15–16.)

3 AVIOERO JA VANHEMMUUS

Vanhemmuus rakentuu monista eri tekijöistä ja siihen kasvetaan yhdessä lapsen kanssa. Vanhempien oma persoonallisuus, kehityshistoria ja ihmissuhteet muokkaavat vanhemmuutta kuin myös vanhemman koulutus, työ sekä perheen taloudellinen tilanne. Seuraavassa kappaleessa avaan hieman vanhemmuuden käsitettä, sekä kerron, miten vanhemmuus muuttuu erossa ja eron jälkeen.

3.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuus on käsitteenä hyvin moniulotteinen, jossa on yhtä aikaa läsnä yhteiskunnallisia, juridisia ja taloudellisia puolia. Vanhemmuutta voidaan tarkastella myös biologisesta, psykologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Vanhemmuus pitää sisällään myös erilaisia rooleja ja olemisen tapoja, joiden arvot ja normit määräytyvät kulloisenkin ajan ja elämäntilanteen mukaan. (Kääriäinen, A. 2008, 108.) Suomessa vanhemmat ovat tasa-arvoisia ja heitä koskevat samat oikeudet ja velvollisuudet huolehtia lastensa hyvinvoinnista. Vanhempien tehtävä on hoitaa ja kasvattaa lapsensa turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä, sekä mahdollistaa, että lapsi saa hänelle sopivan koulutuksen. Lapsi ansaitsee osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. (Lastensuojelulaki § 2.)

Vanhempien oikeudet määritellään laeissa ja asetuksissa lasten oikeuksien kautta. Vanhemmuudessa onkin kyse vanhempien vastuusta edesauttaa sitä, että lapsen oikeudet toteutuvat. Vanhemmuus itsessään on jotain sellaista, mitä ei voi säätää lailla. Vanhemmuudessa olennaista on vanhemman ja lapsen välinen vastavuoroinen suhde, joka luo pohjan lapsen kiintymyssuhteelle. Vanhemmuuteen kuuluu myös erilaisia vanhemmuuden tehtäviä, jotka liittyvät lapsen eri tarpeisiin. Perheenjäsenten välinen vuorovaikutus ja perheen sisäinen toimivuus ovat tärkeitä tekijöitä, vanhempien, lasten ja koko perheen hyvinvoinnille. Vanhemmat välittävät lapsilleen perheen arvomaailman ja normit, sekä luovat turvallisen kasvu-ympäristön vaikuttaen merkittävästi lapsen elämän rakentumiseen. (Broberg & Tähtinen 2009, 154–158.)

Vanhemman ja lapsen välinen jatkuva vuorovaikutus luo pohjan ihmissuhteiden kehittymiselle, sekä myöhempien ihmissuhteiden solmimiselle. Kahden vanhemman perheessä vanhempien ja lapsen välistä kolmiosuhdetta on kuvattu sanalla peruskallio. Kolmiosuhde mahdollistaa lapselle kolmen välisten suhteiden harjoittelun. Lapsen kehityksen kannalta on hyvä, jos hänellä mahdollistuu suhde kumpaankin vanhempaan yhtäaikaaisesti ja erikseen. Lisäksi vanhemmilla on keskinäinen suhde, josta lapsi on ulkopuolinen. Turvallinen kiintymyssuhde antaa hyvät mahdollisuudet elämää varten ja auttaa selviytymään muita paremmin stressaavista tilanteista. (Koskela 2008, 11–12.)

Vanhemmuuden laatu ja ajallisesti lapsen kanssa vietetty aika toimivat perustana vanhemmuuskäyttäytymisen rakentumiselle. Lapsen kanssa vietetyllä ajalla ja lapseen luodulla vanhemmuussuhteella on myös merkitystä sille, minkälaisen vanhemmuuskäsityksen lapsi saa. Vanhemmuus on myös sidoksissa aikaan ja paikkaan. Lapsuus, kasvatusta ja vanhemmuus ovat samaan aikaan hyvin henkilökohtaisia ja yksilöllisiä, mutta myös yhteiskunnallisia. On tärkeää, että jokainen vanhempien ja kasvattajien sukupolvi käy omat keskustelunsa ja löytävät omalle ajalleen parhaat ja sopivimmat ratkaisut. Vanhemmuuden roolit muuttuvat, kun ajat muuttuvat ja keskustelu käy vilkkaimmillaan silloin, kun ulkoiset, yhteiskunnalliset muutokset pakottavat vanhoja malleja taipumaan uusien tieltä. (Cabrera & Day & Fagan & Lamb 2014, 399-402., Järvinen & Kolbe 2002, 9-11.)

Vanhemmuudesta puhuttaessa voi kyse olla joko vanhempana olemisesta (parenthood) tai vanhempana toimimisesta (parenting). Vanhempana oleminen tarkoittaa vanhemmaksi tuleminen myötä kehittyvää mielentilaa, kun taas vanhempana toimiminen liittyy vanhemman tapaan toimia lapsen kanssa, sekä tapaa suhtautua lapseen tämän kasvun ja kehityksen aikana. (Salo 2011, 17.) Vanhemmuus on lisäksi velvoittava tehtävä ja vanhempana toimimisen edellytykset ovat käyneet entistä ongelmallisemmiksi. Suomalainen kotikasvatusta on siirtynyt tottelevaisuus- ja kuuliaisuus- ja neuvottelukulttuurista puhe- ja neuvottelukulttuuriin. Vanhemmilta odotetaan aktiivista roolia koulun, päivähoiton ja harrastusten suhteen sekä puuttumista niihin asioihin, jota eivät toimi. Epävarma ja muuttuva maailma, sekä lisääntyneet yksilöllistymispaineet ja koveneva kilpailu heijastuvat vanhemmuuden vaatimuksiin ja perhe-elämään. (Korhonen 2002, 72-74.)

3.2 Eron jälkeinen vanhemmuus

Yhteiskunnassamme on monenlaisia näkemyksiä siitä, mikä on perhe ja mitä on vanhemmuus. Jokaisella on oma käsityksensä, miten perheessä roolit ja valta-asetelmat näyttäytyvät perheen sisällä ja yhteiskunnassa. Saatamme ajatella kaavamaisesti tietyllä tavalla äitiydestä, isyydestä ja vanhemmuudesta, sekä perheen rooleista. Perustuslaki (11.6.1999/731), tasa-arvo laki (8.8.1986/609) sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) peräänkuuluttavat vanhempien tasa-arvoista kohtelua suhteessa lapseen. Lisäksi lasten oikeuksien sopimus painottaa vanhempien ensisijaisuutta ja yhteistä vastuuta lapsen kasvatuksesta ja kehityksen turvaamisesta lapsen edun mukaisesti. Valtiolla nähdään olevan iso rooli vanhempien tukemisessa lasten kasvatustehtävässä. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.)

Suomessa tasavertaista vanhemmuutta ja jaetun vanhemmuuden käsitettä on haluttu korostaa perhepoliittisissa keskusteluissa sekä vanhempainvapaaudistuksilla. Lapsen syntymän johdosta myönnettävän lomaoikeuden antaminen myös isälle tarjoaa miehelle aikaisempaa paremman mahdollisuuden opetella vanhempana olemista jo heti lapsen syntymän jälkeen. Jaetun vanhemmuuden tukemista on ollut myös keskustelu kotihoidon tuesta. Kotihoidon tuella on mahdollista toteuttaa todellinen valinnanvapaus vanhemmille, jotka itse tietävät parhaiten, miten haluavat lapsen hoidon järjestettävän ja kumman vanhemman toimesta. (Varjonen 2011, 54-58.)

Kun vanhemmat eroaa, vanhemmuutta määritellään uudella tavalla. Juridisesti vanhemmista tulee lähi- tai tapaajavanhempia, lapsen kanssa asuvia tai sovitusti lapsen kanssa aikaa viettäviä, elatusvelvollisia tai elatuksen saajia. Suomen lainsäädännön mukaan päävastuu lapsista on vanhemmilla. Lapsi tarvitsee molempia vanhempiaan, eikä eron tulisi merkitä kummallekaan vanhemmalle vanhemmuuden päättymistä tai kohtuutonta yksin kannettavaa vastuuta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Vanhempien tulisi olla aktiivisia ja aloitteellisia yhteistoimintaan, jolloin lapsella tulee kokemus, että vanhemmat välittävät hänestä. Erosta huolimatta lapsen elämän tulisi jatkua mahdollisuuksien mukaan entisellään ja turvallisena, ilman, että lapsi joutuu vanhempien välikappaleeksi. (Taskinen 2004, 11, 43.)

Ajatus jaetun vanhemmuuden korostamisen suuntaan näkyy myös lainsäädännöllisinä muutoksina. Tärkein muutos oli vuonna 1984 voimaan astunut lapsen huoltoa ja

tapaamisoikeutta koskeva laki (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361), joka mahdollisti sen, että kumpikin vanhempi säilyy huoltajina eron jälkeen. Lapsen ja muualla asuvan vanhemman suhde sekä yhteydenpidon turvaaminen korostuivat lapsen oikeutena ja se sai entistä isomman merkityksen. Vanhempien yhteishuoltajuus onkin nykyään pääasiallinen eron jälkeinen huoltajuuden muoto eron jälkeen. Lähes 90 prosenttia lapsen huoltoa koskevista sosiaalilautakunnan vahvistamista uusista sopimuksista on yhteishuoltoon päätyneitä ratkaisuja ja kaikista avioerolapsista yhteishuoltajuus on yli puolella. Huollon muodolla ei ole kuitenkaan suoraa vaikutusta siihen, miten vanhemmuus jakautuu eronneiden vanhempien kesken. Yhteishuolto voi olla lapsen vuoroviikko asumista ja jaettua vanhemmuutta, tai se voi olla pelkkä juridinen muodollisuus, joka ei näy arkivanhemmuudessa millään tavalla. (Forsberg, Nätkin & Anttonen 2003, 110.)

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin (lapsen huoltolaki HTL 361/1983) tehtiin laaja uudistus koskemaan lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta. Laki astui voimaan 1.12.2019 ja sen tavoitteena on erityisesti parantaa lapsen edun toteutumista sekä vahvistaa lapsen osallisuutta häntä koskevassa päätöksenteossa. Lain sisällöllinen merkitys korostaa sovinnollisuutta erotilanteissa sekä lapselle läheisten ihmisten yhteistyötä. Tämä lisää tasavertaisuutta erilaisten perhemallien välillä. Merkittävä muutos on ollut myös vuoroasumisesta sopiminen virallisesti tilanteessa, jossa lapsi asuu yhtä paljon tai lähes yhtä paljon kummankin luona: vähintään 40% kalenterivuodesta lomat ja juhlapyhät mukaan lukien. (Tolonen & Linnanmäki 2020, 1; Lapsenhuoltolaki, HTL 190/2019.)

Eronjälkeinen vanhemmuus ei kuitenkaan jatku täysin samanlaisena vuodesta toiseen. Vanhemmuuden muotoon vaikuttavat aikuisten elämäntilanteet sekä lasten kasvu ja kehitys. Nämä asiat muokkaavat vanhempana olemista ja eron jälkeisen perhetilanteen uudelleen muotoutumista voidaan kuvata eräänlaisena palapelin rakentamisena. Eron jälkeen perheen palapeli kootaan uudelleen uusista palasista. Nämä uudet palat antavat vanhemmuudelle uuden mahdollisuuden, vaikka eron jälkeinen vanhemmuus olisi haastavaa.

Hannariikka Linnavuori (2007) tuo esiin kolme erilaista tapaa toteuttaa eron jälkeistä vanhemmuutta, jotka näkyvät tutkimuksissa. Nämä ovat yhteistyötä tekevät vanhemmat, toisiinsa sitoutumattomat vanhemmat sekä riitelevät vanhemmat. Yhteistyötä tekevät vanhemmat kykenevät kommunikoimaan keskenään ja tukevat toistensa vanhemmuutta pyrkien riidattomuuteen. He myös tapaavat muita useammin muualla asuvaa lastaan. Riitelevät

vanhemmat kritisoivat jatkuvasti toistensa vanhemmuutta ja puolustavat omaa kantaansa ristiriidoissa. Vanhemmat, jotka eivät ole sitoutuneita toisiinsa, eivät kannu yhteistä vastuuta lapsistaan, vaan kasvattavat lapsiaan tahoillaan ilman kommunikaatiota toisen vanhemman kanssa. Yhdysvaltalaistutkimuksissa suurin osa vanhemmista kehittävät rinnakkaisen, tosistaan riippumattoman tavan hoitaa yhdessä vanhemmuutta. Tähän malliin kuuluu Linnavuoren mukaan vähän yhteistyötä ja kommunikointia lapsen asioissa, mutta ei toisen vanhemman vanhemmuutta tukevaa toimintaa. (Linnavuori 2007, 17-18; Broberg & Hakovirta 2010, 127-128.)

Toimivassa eron jälkeisessä vanhemmuudessa kumpikin aikuisista tiedostaa, että vanhemmuussuhde ei ole sama kuin parisuhde ja vanhemmat ymmärtävät vastuunsa vanhempina. Jotta yhteistyö toimii, edellyttää se parisuhteen päättämistä ja siinä olleiden ristiriitojen läpikäymistä. Oleellista on, että kumpikin on hyväksynyt eron ja molemmat saaneet riittävästi tukea ja aikaa asian läpikäymiseen. Vanhempien tulee taata, että lapsi saa olla lapsi eron keskellä ja tulee kuulluksi ja kohdatuksi perheen muutostilanteessa siten kuin hänen ikätasonsa sitä edellyttää. Kaikille perheenjäsenille on hyväksi, jos vanhemmat kertovat asioista lapselle yhdessä rehellisesti ja asiallisesti. Mikäli lapsi jätetään erossa informoimatta, joutuu hän rakentamaan selityksiä eroon omassa mielessään. (Koskela 2008, 34–35, 21.)

Parisuhteen päättyessä vanhemmat joutuvat arvioimaan uudelleen omat ajatuksensa vanhemmuudesta ja taitonsa olla vanhempi. Vanhemmuuteen vastaaminen erossa ja eron jälkeen on moniulotteinen prosessi, johon vaikuttavat monet asiat kuten eroamisen tavat, vanhemmuuden ylisukupolviuuden historia sekä parisuhteen vuorovaikutustavat. Vanhempien samankaltaiset käsitykset lapsuudesta sekä kiintymyssuhteiden merkityksistä vaikuttavat vanhemmuuden muotoutumiseen niin parisuhteessa kuin parisuhteen päättymisen jälkeen. Näiden erilaisten tekijöiden yhteisvaikutus vanhemmuuden kokemuksiin erossa ja eron jälkeen vaikuttavat Kääriäisen mukaan ilmeisiltä, mutta ei välttämättä kausaalisilta. (Kääriäinen 2008, 104-107.)

3.3 Kohti toimivaa yhteistyövanhemmuutta

Yhteistyövanhemmuudella ei ole mitään vakiintunutta toteuttamistapaa vaan vanhempien tulisi neuvotella yhdessä vanhemmuuden pelisäännöistä. Tämä saattaa olla monelle

ylitsepäsemättömän vaikeaa, sillä vanhemman pitäisi pystyä samaan aikaan päättämään parisuhdetta ja luomaan uudenlaista vanhemmuussuhdetta henkilöön, johon kohdistuvat tunteet saattavat olla hyvinkin ristiriitaiset. Monesti eroon on vaikuttanut vanhempien huonot vuorovaikutustaidot ja kommunikaatio-ongelmat. Tuntuu jopa epärealistiselta odottaa, että vanhemmilla olisi yhtäkkiä kyky kunnioittavaan ja rakentavaan vuorovaikutukseen ihmisen kanssa, josta samaan aikaan tekee eroa parisuhteen puolella. Eron alkuvaiheessa monen vanhemman toive on, ettei tarvitsisi asioida ex-kumppanin kanssa millään tavalla ja että välit voisi laittaa lopullisesti poikki. Yhteiset alaikäiset lapset tuovat kuitenkin vaatimuksen olla edes lasten asioissa yhteydessä, sekä pyrkiä tekemään yhdessä lasta koskevia päätöksiä. (Hietanen, Keinonen & Kettunen 2019, 21.)

Yksi merkittävimmistä yhteistyövanhemmuuden tutkijoista on yhdysvaltalainen Mark Feinberg (2003), joka määrittelee yhteistyövanhemmuutta artikkelissaan seuraavalla tavalla: yhteistyövanhemmuutta ilmenee silloin, kun henkilöillä on yhteistä ja jaettua vastuuta lasten kasvatuksesta. Tällöin vanhemmat suhtautuvat toisiinsa vanhemman roolissa yhdessä lasten asioista päättäen ja vastuun jakaen. Yhteistyövanhemmuutta voi ilmetä kaikissa perhemuodoissa ja useamman aikuisen välillä, eikä se ole sidottu sukupuoleen. Se ei ole tasan jaettua, vaan yhdessä sovittua ja määriteltyä. Yhteistyövanhemmuussuhteeseen ei liity muita aikuissuhteeseen liittyvää, kuten romanttista, taloudellista, tunnepitoista tai lakisääteistä suhdetta toiseen, vaan kaikki asiat liittyvät puhtaasti lapsen asioiden hoitamiseen. (Feinberg 2003, 96-97.)

Feinbergin (2003, 101) määritelmässä on neljä osa-aluetta yhteistyövanhemmuudelle: työnjako, vanhemmuuden tuki / väheksyminen, jaettu perheen hallinta sekä yhdessä sovittu kasvatustuki. Johanna Terävä ja Marja Leena Böök (2019, 2) ovat tulkinneet Feinbergin yhteistyövanhemmuuden osa-alueita siten, että vanhempien kasvatusyhteistyöhön kuuluu yhteisen arvopohjan luominen, sekä lapsen käyttäytymisen, sosiaalisten suhteiden ja henkisen kasvun tukeminen. Työnjakoon liittyvät vastuut ja velvollisuudet esimerkiksi lapsen perustarpeiden, kuten ruuan, vaatetuksen ja terveydenhuollon hoitamisesta. Tärkeä osa on myös se, miten vanhemmat suhtautuvat toisiinsa; toisiaan tukien vai toisen vanhemmuutta väheksyen. Tähän liittyy myös toisen vanhemman mielessä pitäminen ja perheyhteisyyden vaaliminen silloinkin, kun toinen vanhempi ei ole paikalla. Feinbergin myöhempi tutkimus (2008, 253, 258) on osoittanut toimivan yhteistyövanhemmuuden positiivisen merkityksen sekä perhesuhteiden, että vanhemman ja lapsen omaan hyvinvointiin. Hyvällä

yhteistyövanhemmuudella nähtiin olevan merkitystä esimerkiksi vanhemman ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta alentavana tekijänä.

Johanna Terävä ja Marja-Leena Böök tekevät parhaillaan Jyväskylän yliopistossa vertailevaa pitkäaikaisesta yhteisvanhemmuuden rakentumisesta vanhemmuuteen siirtymävaiheessa. Vaikka tutkimus valmistuu vuonna 2023, ovat he tehneet tärkeitä havaintoja käydessään läpi lukuisia kansainvälisiä tutkimuksia. Näissä kansainvälisissä tutkimuksissa on selkeästi osoitettu lasten hyvinvoinnin lisääntyvän, kun vanhemmat toimivat yhteistyössä lapsen hoivan ja kasvatuksen suhteen niin ennen, kuin eron jälkeen. On myös havaittu, että puolisoitten vanhemmuus-suhteen laatu ennen eroa vaikuttaa siihen, minkälaista yhteistyövanhemmuus on eron jälkeen. (Terävä & Böök 2019, 10-19.)

Terävä ja Böök ovat keränneet tutkimustaan varten yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton 'Ero lapsiperheessä' -tiimin kanssa haastatteluaineistoa myös siitä, miten ammattilaiset mieltävät yhteistyövanhemmuuden. Haastattelut koostuivat yhdeksästä ryhmähaastattelusta, jossa oli kaikkiaan 29 naista ja 2 miestä iältään 32–57-vuotiaita. Ammattilaisten kuvaamana yhteistyövanhemmuuden edellytykseksi nousi kolme osa-aluetta: Asenne, arvo ja arki. Asenteessa on kyse omasta henkilökohtaisesta kasvusta ja kunnioituksesta toista vanhempaa kohtaan. Se on samaan suuntaan katsomista lapsen parhaan löytämiseksi. Arvoista tärkein on lapsi itsessään, sekä lapsen oikeus rakastaa ja ylläpitää suhdetta kumpaankin vanhempaan. Arki sisältää vuorovaikutussuhteet, yhteiset pelisäännöt kotien välillä ja joustavuutta nähdä lapsen tarpeet arjen muuttuvissa tilanteissa.

Terävä ja Böök (2019, 10-19) nostavat esiin myös Ruotsalaisen perhetutkija Linda Nielsenin (2017, 211-228) ajatuksia siitä, että sen lisäksi että yritämme luoda yhteiskunnassa edellytyksiä toimivalle yhteistyövanhemmuudelle, meidän tulisi myös satsata siihen, että vanhemman ja lapsen keskinäinen suhde pysyisi hyvänä vanhempien keskinäisistä väleistä huolimatta. Nielsenin mukaan tämän hetkisten tutkimusten valossa läheisellä ja turvallisella lapsi-vanhempi välisellä suhteella olisi lapsen kasvulle ja kehitykselle suurempi merkitys, kuin vanhempien välisillä ristiriidoilla tai vanhempien keskinäisellä yhteistyöllä. Kauppinen (2013, 26.) toteaa tutkimuksessaan, että vanhemmat, jotka pystyvät itse sopeutumaan eroonsa helpottavat lapsensa sopeutumista eroon. Useat vanhemmat kykenevät jopa parempaan vanhemmuuteen eron jälkeen, jolloin on nähtävissä eron hyöty vanhemman ja lapsen keskinäiselle suhteelle.

3.4 Perheasioiden sovittelu vanhemmuuden tukena erotilanteessa

Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktinhallintamenetelmä, jossa sovittelija, puolueeton ulkopuolinen henkilö auttaa riidan osapuolia tietyn sovittelumenettelyn avulla löytämään kumpaakin osapuolta tyydyttävän ratkaisun. Sovittelijan tarkoitus ei ole ratkaista osapuolten ongelmaa vaan toimia sovinnon mahdollistajana, eli fasilitaattorina. Sovittelija ohjaa prosessia, jotta asianosaiset itse löytävät ratkaisun. Modernin sovitteluliikkeen yhtenä tärkeimpänä taustateorianä on restoratiivinen oikeus, joka tarkoittaa korjaavaa konfliktinratkaisua. Se toteutetaan parhaiten fasilitatiivisessa sovittelussa, jolloin kaikki osalliset pääsevät henkilökohtaisesti sovitteluun mukaan. Sovittelun arvot pohjaavat ihmisten kunnioittamiseen, suvaitsevaisuuteen, myötätuntoon, luottamukseen ja anteeksiantoon. Tärkeintä sovittelussa on dialogisuus, uuden oppiminen ja inhimillinen kasvu. Sovittelussa pyritään toisen ihmisen näkökulman ymmärtämiseen sekä ja huomion kiinnittämiseen hyvään tulevaisuuteen. (Brunila 2010, 23–24.)

Sovittelu on tuotu Suomessa eroprosessien käsittelyyn jo vuonna 1948, jolloin eron edellytyksenä oli osallistua pakolliseen asumuserosovitteluun. Tavoitteena oli estää avioero, ei erota sovinnollisesti. Vasta 1948 Suomen avioliittolakea muutettiin ja annettiin uudet asumuserosäännökset. Asumuserosovittelu laajeni perheasioiden sovitteluksi vuoden 1963 säännöksissä, jolloin sovittelu laajeni koskemaan myös lasten asioita. Kirkon perheasiain neuvottelukeskukset olivat tehneet avioliittoneuvontaa jo vuodesta 1944 ja heidät voitiin määrätä sovittelijoiksi 1963 lakimuutoksen jälkeen. Vapaaehtoinen sovittelu tuli uudeksi mahdollisuudeksi vuoden 1988 avioliittolain uudistuksessa, jonka taustalla olivat tuomioistuinlaitoksia kuormittavat eroriidat. Näkökulma sovittelussa muuttui siten, että tavoite ei ollut eron estäminen, vaan auttaa puolisoita itse ratkaisemaan erotako vai ei. (Karvinen-Niinikoski & Pelli 2010, 92–93.)

Perheasioiden sovittelu on avioliittolaissa (1929/234) säädetty perheenjäsenten välisten ongelmien ja ristiriitojen selvittely- ja ratkaisumenettely. Sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetussa laissa (381/87) perheasioiden sovittelu on säädetty kunnan järjestettäväksi sosiaalipalveluksi. Perheasioiden sovittelu on vapaaehtoista, luottamuksellista ja maksutonta. Perheasioiden sovittelussa sovelletaan salassapitosäädöksiä poiketen muusta annetusta sosiaalityöstä ja perheneuvonnasta, eikä sovittelijalla ole lupaa antaa, tai kysyä minkäänlaisia tietoja perheen tilanteesta ilman asianosaisen suostumusta. Vaikka työntekijän

salassapitovelvollisuus korostuu kaikessa asiakastyössä, perheasioiden sovitteluun on määritelty vieläkin tarkemmat vaitiolomääräykset. Näin asiakkaille saadaan mahdollisuus puhua arkaluontoisia asioita ilman, että sovittelijat kirjaavat niitä ylös tai antavat lausuntoja sosiaalilautakunnalle tai oikeudelle. Tällä on selkeyttävä merkitys sovittelijan rooliin ja työskentelytapaan, sillä mitään sovittelussa kertynyttä aineistoa ja muistiinpanoa ei ole mahdollista käyttää oikeudessa esimerkiksi huoltoriidan yhteydessä. (Taskinen 2004, 48–54.)

Perheasioiden sovittelussa tulee vanhemmilla itsellään olla toive ja tavoite saada asiat sovittua. Ulkopuoliset sovittelijat ohjaavat ja rajaavat keskustelua, jotta ilmapiiri pysyy turvallisena ja kunnioittavana. Sovittelu tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden löytää rauhassa ratkaisuja lasten asioiden järjestämiseksi ja samalla rakentaa luottamusta toisen kykyihin vanhempana. Jos vanhemmat pääsevät sovittelussa yhteisymmärrykseen lapsen asioista, niistä tehdään sopimus. Sopimus voidaan käydä vahvistamassa lastenvalvojalla, mikäli ne liittyvät esimerkiksi lapsen huoltoon- ja tapaamiseen. (Haavisto & Kekäle 2017, 182–185.)

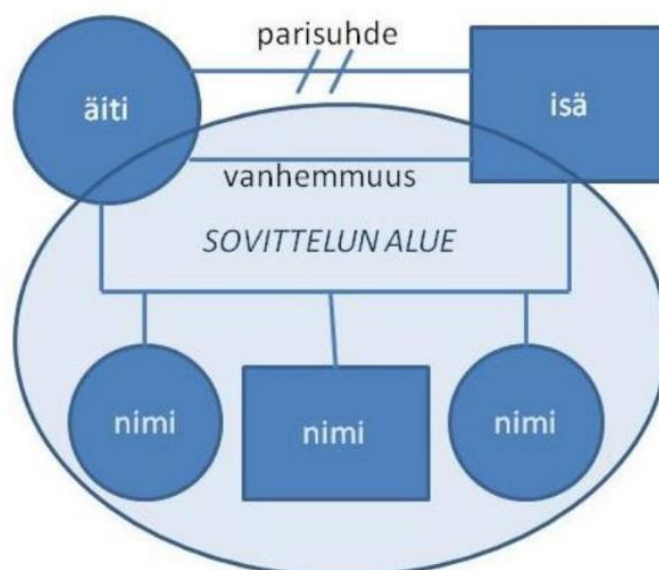
Perheasioiden sovittelua voi kunnasta riippuen saada kirkon perheasiainneuvottelukeskuksesta, perheneuvolasta, lastenvalvojalta tai perhetyöstä. Myös ne yhteisöt ja yksityiset palveluntuottajat ketkä ovat aluehallintovirastolta saaneet luvan, voivat tarjota sovittelupalvelua. Sovittelulle olisi enemmän tarvetta kuin sitä pystytään tällä hetkellä tarjoamaan. Kunnilla on ollut ongelma saada osaavia sovittelijoita ja sekä sovitteluun tarvittavaa koulutusta. Palvelun tarve on kuitenkin ammattilaisten keskuudessa havaittu, jonka johdosta Suomen sovittelufoorumi ry käynnisti yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa vuoden 2009 lopulla Fasper-hankkeen. Fasper-hankkeen tarkoituksena oli tutkia fasilitatiivisen perhesovittelun mahdollisuuksia perheiden konfliktien käsittelyssä ja mallintaa kunnille prosessin omainen selkeä työmenetelmä perheasioiden sovitteluun. Fasilitatiivinen sovittelu perustuu konfliktin osapuolten omien voimavarojen tukemiseen edistämällä heidän keskinäistä vuoropuheluaan. Raha-automaattiyhdistyksen tukema hanke toteutui kuudessa kunnassa Etelä-Suomen alueella. Hankkeessa kehitettiin sovittelumenettelyn prosessimalli, selkeä konsepti mallin integroimiseen osaksi perhepalveluita sekä koulutuskokonaisuus sovittelijana työskentelyyn. (Haavisto, Bergman-Pyykkönen & Karvinen-Niinikoski 2014, 5.)

Vanhempien erotessa heidän välillään ollut parisuhde päättyy. Parisuhteen päättymisen ei tarvitse tarkoittaa vanhemman ja lapsen välisen suhteen päättymistä, vaan tavoitteena on suhteen säilyminen erosta huolimatta. Tunnettu englantilainen kouluttaja ja perheasioiden

sovittelija Lisa Parkinson (2014, 48) havainnollistaa vanhempien välillä olevaa, kahta erilaista suhdetta kuvion (kuvio 3) avulla. Hän kutsuu kuviota ekogramiksi, joka havainnollistaa aikuisten eronjälkeisiä suhteita toisiinsa, sekä lapsiin. Parkinsonin mallin pohjalta kuviota on muokattu alla olevan kuvion näköiseksi Fasper-hankkeen mukaisen perheasioiden sovittelun käyttöön.

On emotionaalisesti vaikeaa päättää parisuhdetta ja jatkaa vanhemmuussuhdetta saman henkilön kanssa yhtäaikaaisesti. Fasper- hankkeessa huomattiin, että vanhempien yhteisellä tapaamisella oli hyödyllistä piirtää fläppitaululle ekogrammi kuvio (Kuvio 3), johon kirjoitetaan jokaisen perheenjäsenen nimet. Parisuhteen ja vanhemmuusviivan piirtäminen konkreettisesti erillisinä viivoina ekogrammiin auttaa vanhempia näkemään, miten hyödyllistä ja tarpeellista on erottaa parisuhde ja vanhemmuussuhde toisistaan. Ekogrammi selventää vanhemmille sovittelun alueen, joka koskee vanhemmuutta ja lasten asioita. Ekogrammin avulla sovittelijat palauttavat keskustelun takaisin vanhemmuuden ja lasten tarpeiden ääreen, mikäli se tapaamisella lähtee sivuraiteille (Haavisto ym. 2014, 32.) Erokriisin käsittely päättyneen parisuhteen osalta on silti tärkeä käsitellä, ettei se jäisi varjostamaan eron jälkeistä vanhemmuutta ja yhteistyötä toisen vanhemman kanssa. Jos vanhemmat katkeroituvat eron myötä, voi vanhemman suhde lapseen vaikeutua ja pahimmillaan tehdä lapsesta välikappaleen vanhempien välisiin riitoihin. (Broberg & Hakovirta 2005, 140.)

Kuvio 3: Ekogrammi (mukaillen Parkinson 2014, 48.)

Vanhemmat joutuvat eron jälkeen luopumaan vanhasta tavasta toimia ja omaksumaan uudenlaiset vanhemmuuden roolit. Perheasioiden sovittelussa vanhemmuuden päivittäminen ja uusien toimintamallien löytyminen on mahdollista yhdessä ohjatusti keskustellen. Vanhemmat saattavat ajatella tahoillaan, että isyys ja äitiys jatkuvat eron jälkeen kuten ennenkin. Silloin vanhat jo olemassa olevat roolit jäävät elämään ja tilan antaminen toiselle, sekä oman vastuun ottaminen on vaikeaa. Sovittelussa vanhemmat saavat uudelleen järjestää ja yhteen sovittaa vanhemmuuden lapsen tarpeita vastaavaksi muuttuneessa perhetilanteessa (Haavisto ym. 2014, 32.) Sovittelu vaatii vanhemmilta yhteistä tahtotilaa neuvotella ja kykyä kompromisseihin. Mikäli sovittelu ei tuota tulosta, keskeytyy prosessi ja vanhemmat päättävät jatkavatko asioiden käsittelyä keskenään, lastenvalvojalla vai oikeudessa. Kuitenkin kaikki vanhempien välinen, sovintoon pyrkivää keskustelu tulisi nähdä arvokkaana, vaikka sovitteluprosessi keskeytyisi.

3.5 Aiemmat tutkimukset perheasioiden sovittelusta

Aikaisempia tutkimuksia löytyi useampi koskien avioliittoja, avioeroja, vanhemmuutta, eron vaikutuksista, sekä huoltoriitojen sovittelusta tuomioistuimessa (mm. Tolkki-Nikkonen 1978; Mahkonen 1980; Knuutila 1990; Jallinoja 1997; Hokkanen 2005; Valkama & Litmala 2006; Linnavuori 2007; Karttunen 2010; Hemminki 2010; Linnanmäki 2019) Oma kiinnostuksen kohteeni oli tutkia kuitenkin vanhemmuuden muuttumisen lisäksi ennaltaehkäisevän perheasioiden sovittelun merkitystä vanhemmille, sillä juuri niillä eropalveluilla, joita tarjotaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, voidaan mielestäni edesauttaa sitä, ettei asia etene oikeuden käsittelyyn. Suomessa perheasioiden sovittelua, tai vanhempien kokemuksia siitä on tutkittu vähän. Löydettävissä oli muutama Pro-Gradu tutkielma (mm. Kaisa Meriö-Mielonen, Riikka Ylisaukko-oja), sekä pari hankeraporttia ja artikkelia aiheeseen liittyen.

Lastensuojelun Keskusliitossa vuonna 2007-2008 käynnissä ollut Neuvo-projektin myötä kehitettiin eron jälkeistä vanhemmuutta tukevia ja vanhempien yhteistoimintaa edistäviä palveluita ja työskentelytapoja. Neuvo-projektin johtaja Heikki Koiso-Kanttila katsoi tarpeelliseksi selvittää, miten eri kunnissa on järjestetty avioliittolain mukainen perheasioidensovittelu, jotta lapsen asema vanhempien erossa olisi turvattu. Selvityksessä ilmeni, että vuositasolla 6000 ihmistä oli käyttänyt sovittelua. Selvityksestä ei kuitenkaan käy

ilmi se, minkälaisesta perheasioiden sovittelusta oli ollut kyse, sillä palvelun organisoinnilla on isoja kuntakohtaisia eroja. Selvitystä tehdessä ei siihen mennessä oltu löydetty yhtään, nimenomaan perheasioiden sovittelun asiakastyytyväisyyttä kartoittavaa selvitystä. (Mahkonen 2008, 26, 50.)

Mielestäni kansainvälisiin tutkimuksiin oli hankala tehdä vertailua, sillä jokaisessa maassa perheasioiden sovittelu on eri lainsäädännön alla ja vastaavanlaista perheasioiden sovittelumallia jota itse tutkin, oli vaikea löytää. Kansainvälisissä tutkimuksissa ja kirjallisuudessa on nähtävillä, että perheasioiden sovittelusta ei ole olemassa kansainvälisesti tarkkaa mallia. Esimerkiksi Amerikassa on nähtävissä kaksi eri lähestymistapaa perheasioiden sovitteluun, joita ovat struktuurinen käytännön taso ja terapeutin lähestymistapa. Sovittelu on määritelty myös pakolliseksi monessa osavaltiossa ennen kuin vanhemmat voivat edes viedä riita-asiaansa oikeuden käsittelyyn. Kanadassa lakimiehillä on lain määräämä velvollisuus ilmoittaa asiakkaille sovittelun mahdollisuudesta. (Irwing & Benjamin 1995, 3-5, 443.)

Irlannissa perheasioiden sovittelu näyttyy sisällöllisesti samankaltaiselta kuin suomessa esimerkiksi Fasper-mallin mukainen sovittelu, mutta Irlannissa sovittelussa yksi osa-alue on myös taloudellisista asioista sopiminen, mikä ei kuulu suomalaiseen ennaltaehkäisevään malliin (Conneely & O'Shea 2019, 343). Sovittelu ei ole myöskään kaikkialla maksutonta, vaan osa palvelusta on yksityisten sovittelijoiden hoitamaa. Pohjoismaissa perheasioiden sovittelu on sekä vapaaehtoista, että maksutonta. Antikaisen mukaan Ruotsissa esimerkiksi neljäsosa eroavista vanhemmista käyttää sovittelua ja arvio on sovittelun suosion kasvamisesta tulevaisuudessa. (Antikainen 2007, 33-34.)

Viimeisten vuosikymmenten aikana tehty kehitystyö Haagin konferenssissa osoittaa, että sovittelulla ja muilla sovinnolliseen ratkaisuun pyrkivillä keinoilla on tärkeä rooli perheoikeudessa myös kansainvälisesti. (Hyv...2012) Euroopan neuvosto on antanut perheasioiden sovittelua koskevan suosituksen (Recommendation No R (98) 1), jonka mukaan monissa maissa on saatu kokemuksia siitä, että sovittelu auttaa parantamaan perheen jäsenten välistä kommunikaatiota, vähentää vanhempien välistä konfliktia ja tuottaa sovinnollisia

ratkaisuja. Sovittelun nähdään tukevan vanhempien ja lasten välisen yhteydenpidon jatkuvuutta eron jälkeen. Sovittelulla on myös vaikutusta siihen, kuinka paljon erojen osapuolille sekä valtiolle aiheutuu kustannuksia siitä, että riita ratkaistaisiin oikeudessa. Suosituksessa kehoitetaan valtioita järjestämään sovittelua siten, että se on osa palvelurakennetta ja että sovittelijoilla on siihen tarkoitettu koulutus. Suositukset koskevat yhtä lailla kansallista kuin kansainvälistä perheasioiden sovittelua. Euroopan neuvoston uusin suositus (Recommendation 1639, 2003) määrittelee vielä tarkemmin sovittelun merkitystä perheoikeudellisissa asioissa. Vaikka kyseinen suositus viittaa pääasiassa oikeusjärjestelmiin liitettyä tuomioistuinsovittelua, neuvosto haluaa edistää kaikenlaisen perheasioiden sovittelun käyttöä sopivana keinona ratkaista perhekiistoja tiettyjen yhtenäisten periaatteiden pohjalta.

European Network of National Observatories on Childhood toimii Euroopassa kooten lapsuuteen liittyvää tietoa, tutkimusta ja hyviä käytänteitä jakaen sitä muille maille. Vuonna 2005 he tuottivat kyselyn liittyen perheasioiden sovittelusta, jonka tavoitteena oli kerätyn tiedon avulla analysoida sen hetkistä tilannetta perheasioiden sovittelun suhteen. Kyselystä selvisi, että 12 Euroopan maassa perheasioiden sovittelu on lakiin kirjattuna. Nämä maat ovat Ranska, Englanti, Irlanti, Portugali, Unkari, Italia, Itävalta, Suomi, Puola, Slovakia, Malta Belgia. Tämä lainsäädännöllinen muutos on alkanut osassa maista vasta Euroopan neuvoston suosituksen jälkeen. Vaikka perheasioiden sovittelun nimike, (mediation in family matters, family mediation, domestic mediation, family mediation in parents conflicts) ja lainsäädäntö, jonka alle sovittelu kuuluu, vaihtelee maasta riippuen, nähdään sovittelu kaikissa näissä maissa tärkeänä vaihtoehtona perheristiriitoja ratkaistaessa. (Childoneurope 2021, 40.)

Vaikka sovittelulla on pitkät perinteet pohjoismaissa, empiiristä ja teoreettista tutkimusta tarvitaan lisää perheasioiden sovittelun osalta niin Suomessa, kuin muissakin maissa (Nylund ym. 2018, 241). Perheasioiden sovittelun käsitteelliseen sekavuuteen vaikuttaa sen sekoittuminen tuomioistuin sovitteluun. Myös sosiaalihuollon tehtävissä olisi tärkeää erottaa varsinainen perheasioiden sovittelu -menettely muista sovinnon edistämiseen tähtäävistä toimista, kuten esimerkiksi lastenvalvojan luona käyty sopimusneuvottelutilanne. Matalankynnyksen eropalveluiden sisällä olevalle perheasioiden sovittelulle tulisikin rakentaa oma profiili, joka olisi organisoitu, sisällöltään selkeä ja josta vastaisivat vaativaan asiantuntijatyöhön soveltuvan koulutuksen käyneet sovittelijat. Lisäksi olisi syytä selvittää, millä tavoin perheasioiden sovittelu ja asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu

tuomioistuimessa voisivat yhdessä rakentua osaksi perheiden eroauttamisen palveluja.
(Bergman-Pyykkönen ym. 2020, 162-163.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä, -kysymys ja eettiset pohdinnat

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia eron vaikutuksista vanhemmuuteen, sekä perheasioiden sovittelun merkitystä vanhemmuuden tukemiseen eron jälkeen. Tavoitteena on löytää aineiston avulla vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tarve ja kiinnostus tutkimuksen tekemiseen nousee tutkijan aloitteesta. Työn kehittämisen kannalta on tärkeää saada palautetta suoraan palveluun osallistuneilta vanhemmilta. Tutkimustehtävä on mietitty siten, että se vastaisi mahdollisimman konkreettisesti ajankohtaisiin pohdintoihini eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja perheasioiden sovittelun merkityksestä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten haastateltavat vanhemmat määrittävät vanhemmuuden kokemuksestaan avioerotilanteessa?
2. Mikä merkitys perheasioiden sovittelulla on ollut eron jälkeisen vanhemmuuden tukemisessa?

4.2 Teemahaastatteluaineiston tuottaminen

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään eniten haastattelua tutkimusaineiston keruumetodina. Haastattelu voidaan mieltää keskusteluna, jolle on etukäteen asetettu tavoite ja joka tapahtuu tutkina aloitteesta. Haastattelu on vuorovaikutteista ja siihen osallistuvat henkilöt vaikuttavat aina toisiinsa. Menetelmänä haastattelua voidaan kuvata tietoisuuden ja ajattelun sisältöihin kohdistuvana, jossa tavoitteena on kerätä aineisto, jota analysoimalla pystytään tekemään tutkittavasta ilmiöstä uskottavia johtopäätöksiä. Haastattelu antaa mahdollisuuden tutkijalle päästä välillisesti kiinni tutkittavien ajatuksiin, mieltymyksiin, kokemuksiin ja odotuksiin. (Puusa 2021, 103.)

Käytin tutkielmassani haastatteluaineistoa, jonka keräsin haastatteleamalla 5 Fasper-mallin mukaiseen perheasioiden sovitteluun osallistunutta vanhempaa. Välitin haastattelupyynnön ja tietoa tutkimuksesta perheasioiden sovittelijoiden kautta. Olin pyytänyt, että sovittelijat tarjoavat sovitteluun osallistuville vanhemmille mahdollisuutta osallistua haastatteluun heidän viimeisellä sovittelukerralla. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin ne vanhemmat, joiden sovitteluprosessissa olin itse toiminut sovittelijana, tai jotka olivat minulle tuttuja lastenvalvojan työstäni. Näin roolini tutkijana pysyi ulkopuolisena työorientaatiosta huolimatta. Vanhemmille annettiin kirje, jossa oli tietoa tutkimuksesta. Heiltä pyydettiin yhteystiedot, sekä lupa tutkijan olla yhteydessä haastattelun ajankohdan sopimista varten.

Koska halusin tutkia nimenomaan vanhempien omia kokemuksia, koin haastattelun parhaimpana aineistonkeruuvaihtoehtona. Aihetta on tutkittu vähän, joten toinen syy haastatteluihin oli se, että valmista aineistoa ei tästä aiheesta ollut saatavilla. Valitsin yksilöhaastattelun, sillä henkilökohtaiseen elämään liittyvissä kysymyksissä yksilön on helpompi pohtia, mitä sillä hetkelle asiasta ajattelee. Ryhmähaastattelussa tilanne saattaa olla se, että ihminen takertuu helposti siihen, mikä ryhmän jäsenille on yhteistä ja tällöin henkilökohtaiset eroavaisuudet jäävät pois keskustelusta. (Alasuutari 2011, 151-152.) Lisäksi aihe on henkilökohtainen ja halusin tutkijana kunnioittaa jokaisen haastateltavan yksityisyyttä.

Tutkimukseen osallistumista tarjottiin 10 vanhemmalle, joista kuusi oli halukasta osallistumaan tutkimukseen. Haastatteluihin osallistui kaksi isää ja kolme äitiä. Yksi aiemmin halukkuutensa ilmoittanut äiti perui osallistumisensa. Tökkärin (2018, 70) mukaan tutkija määrittelee, mitä on kokemus ja miten siitä on mahdollista saada tietoa. Tutkija myös pohtii, kuka pystyisi tietämään ja kertomaan kokemuksesta parhaiten ja kenelle kokemus kuuluu. Koska toimin itse perheasioiden sovittelijana, minulla oli tietty esiolettamus siitä, että haastateltavat soveltuisivat aineistoksi tutkielmaani. Oli oletettavaa, että haastateltavilla oli kerrottavaa tutkimusaiheeseeni liittyvistä kokemuksista. Haastateltavat olivat eri elämäntilanteissa olevia avo- tai avioeronneita. Haastatteluhetkellä vanhempien erosta oli kulunut neljästä kuukaudesta kymmeneen vuoteen ja perheasioiden sovittelu oli kaikkien kohdalla päättynyt edeltävän kahden kuukauden aikana.

Haastateltavien kuvaus:

Haastateltavien määrä	5 henkilöä
Ikä	35–52 vuotiaita
Lasten lukumäärä	perheessä 2–4 lasta
Lasten ikä	5–21- vuotiaita
Haastateltavien koulutustaso	neljällä korkeakoulututkinto yhellä opistotason tutkinto
Työssäkäynti	yksi vanhemmista työtön neljä vanhempaa täysipäiväisesti töissä
Vanhempien yhdessä olo aika ennen eroa	6–15 vuotta

Kun tutkitaan sensitiivistä ja henkilökohtaista kokemusta, on syytä kiinnittää huomiota eettisyyteen ja haastateltavan henkilön tietojen suojaamiseen. Tutkimuksen tuloksissa ei saa näkyä yksityiskohtaisia tietoja tai asioita, joista henkilöt voisi tunnistaa. (Squire, 2009 ks. Tökkäri 2018, 70.) Tutkimuksessani on jätetty mainitsematta haastateltavien asuinpaikat ja muita yksityiskohtaisia tietoja joista heidät voisi tunnistaa. Haastateltaville oli kerrottu, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää milloin vain ilman syytä.

Haastatteluaineisto on hyvin niukka, mutta haastateltavien heterogeenisyys kompensoi jonkin verran haastateltavien pientä lukumäärä. Tutkimuksen tavoitteena ei ollut mitata palvelun vaikuttavuutta tai yleistää asioita, vaan kuulla vanhempien kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Vanhemmat tulevat perheasioiden sovitteluun siinä tilanteessa, kun eivät keskenään pysty ratkaisemaan lasten asioita. Vanhempien sen hetkinen tilanne, sekä avioero itsessään ovat arkaluontoisia ja henkilökohtaisia asioita. Ne herättävät monenlaisia tunteita vanhemmissa, mahdollisesti myös syyllisyyttä ja häpeää. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että tutkimukseen osallistumiseen voi olla iso kynnyks, sillä itselle vaikeiden asioiden kohtaaminen ja niistä keskusteleminen eivät välttämättä ole jokaiselle luontevaa.

Vallitsevasta koronatilanteesta johtuen tarjosin haastateltaville live haastattelun lisäksi mahdollisuutta osallistua joko puhelimen, tai Teams-videoneuvottelun välityksellä haastateltavaksi. Kaikki haastateltavat valitsivat puhelinhaastattelun, jotka toteutuivat suunnitellusti. Haastattelut olivat kestoiltaan tunnista puoleentoista tuntiin ja ne nauhoitettiin vanhempien suostumuksella. Aloitin jokaisen haastattelun kertomalla tutkimuksesta, sekä siitä, että aineisto on salassa pidettävää ja käytetään ainoastaan tähän tutkimukseen. Kerroin, miten ja milloin aineisto hävitetään sen käyttämisen jälkeen. Selitin, että haastateltavien henkilötiedot muutetaan siten, että heitä ei voida tutkimuksesta tunnistaa. Haastateltavilta kysyttiin aluksi yleisiä taustatietoja liittyen ikään, koulutukseen, työelämään sekä tämän hetkisiin asumisjärjestelyihin. Haastattelut etenivät teemoittain eron vaikutuksista vanhemmuuteen, päättyen vanhempien kokemuksiin perheasioiden sovittelusta. Esitin haastateltaville tarkentavia kysymyksiä jokaisen teeman kohdalla keskustelun lomassa. Aloitin aineiston litteroinnin jokaisen haastattelun jälkeen, jotta haastattelu olisi hyvin muistissani. Tämä helpotti myös epäolellaisen tiedon poisjättämistä haastatteluista.

Haastattelutilanteet olivat minulle luontevia ja koin, että ilmapiiri oli välitön. Aihepiiri on minulle tuttu ja olen tottunut työssäni keskustelemaan asiakkaiden kanssa tutkimuksen aihealueista, näin korona-aikana myös paljon puhelinneuvotteluissa. Rubin ja Rubin (2005, 125) tuovat esiin, että puhelinhaastattelussa saattaa olla vaikeaa tietää miten haastateltava kokee arkaluontoisen kysymyksen koska non-verbaalinen viestintä puuttuu. Haastattelun alussa sanoin haastateltaville, että mikäli jokin kysymys tuntuu liian henkilökohtaiselta tai vaikealta vastata, voi osallistuja jättää vastaamatta. Kerroin haastateltaville työskenteleväni opintojen ohella sekä lastenvalvojana, että perheasioiden sovittelijana. Tämä osoitti myös haastatteluun osallistuneille, että olen hyvin perillä tutkittavasta aiheesta. Uskon, että sillä oli vaikutusta myös luottamuksen rakentumiseen, sekä avoimen keskustelun mahdollistumiseen haastattelutilanteessa.

Vaikka haastattelukeskusteluissa asia ei esiin noussutkaan, huomasin itse kiinnostäväni huomiota haastateltavien vastauksissa myös sellaisiin asioihin, jotka eivät suoraan liittyneet tutkittavaan asiaan, vaan ehkä enemmänkin työhöni lastenvalvojana. Tällaisia aiheita olivat esimerkiksi elatusasiat. Pystyin omasta mielestäni kuitenkin rajaamaan oman ”työ-minäni” ”tutkija-minän” ulkopuolelle ja näin pysymään haastattelijana avoimena, puolueettomana sekä

sopivasti ulkopuolisena. Tähän jouduin kuitenkin kiinnittämään erityistä huomiota ja toisinaan rajaamaan keskustelun koskemaan vain tutkimusaihetta. Haastatteluun voi liittyä myös riski johdatella haastateltavia, mikä voisi vaikuttaa tutkimustuloksiin. Haastattelutilanteessa oli tärkeä kiinnittää siihen huomiota ja sulkea pois mielestä omat oletukset tulevista vastauksista. Haastattelujen edetessä oli ilo huomata, että vanhemmat vastasivat kysymyksiin myös tavalla, jota en osannut odottaa. Muistutin haastateltavia siitä, että kysymyksiin ei ole oikeita tai väriä vastauksia, vaan olen kiinnostunut kaikista kokemuksista mitä vanhemmat tuovat haastatelluissa esiin, niin kuin Rubin ja Rubin (2005, 115-116) esittävät hyvänä käytäntönä.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu sijoittuu strukturoidun ja avoimen haastattelun välimaastoon, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Vaikka menetelmän esikuvana oli Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1956) fokuoitu haastattelu, teemahaastattelussa ei edellytetä kokeellisesta aikaansaatua yhteistä kokemusta. Teemahaastattelussa oletuksena on, että tällä menetelmällä voidaan tutkia kaikkea mitä yksilö kokee, ajattelee, uskoo ja tuntee, korostaen yksilön omaa elämysmaailmaa. Teemahaastattelussa olennaista on ihmisten tulkinnat ja heidän asioille antamat merkitykset, sekä merkitysten syntyminen vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2017, 47-48.)

Teemahaastattelua suunniteltaessa, tiedetään etukäteen, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Tutkija on selvittänyt tutkittavan ilmiön tärkeitä prosesseja ja kokonaisuutta, jonka avulla hän on päättänyt tiettyihin oletuksiin tilanteen määräävien piirteiden seurauksista siinä mukana olleille. Tämän myötä tutkija suunnittelee haastattelurungon, joka haastattelussa suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, eli tema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Jokainen haastateltava saa kertoa oman näkemykseen ja merkityksen asialle. (Hirsjärvi & Hurme 2017, 47-48.) Halusin yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelun etenevän tiettyjen keskeisten teemojen varassa niin, että vanhempien ääni tulee kuuluviin. Teemahaastattelu runko syntyi tutkimuskysymysten kautta. Kävin jokaisen haastattelun alussa läpi pääteemat, joista tulisimme keskustelemaan. Tämän lisäksi olin laatinut itseäni varten muutamia täydentäviä apukysymyksiä keskustelun tueksi.

Tutkimukseni edustaa laadullista tutkimusta ja tutkimusaineiston analyysi on aineistolähtöistä. Tutkielmani on siten empiirinen kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on tutkia perheasioiden sovittelun merkitystä eron jälkeisen vanhemmuuden tukemisessa haastateltavien kokemusten kautta. Tarkastelen tutkimusaiheeni kronologisena tarinana alkaen eron vaikutuksista vanhemmuuteen päätyen tämän hetkiseen eron jälkeiseen vanhemmuuteen, kun vanhemmat ovat osallistuneet perheasioiden sovitteluun. Alasuutarin (2011) mukaan laadullisessa analyysissä tarkastellaan aineistoa kokonaisuutena. Laadullinen analyysi voidaan jakaa kuitenkin kahteen vaiheeseen; havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintoja pelkistettäessä kiinnitetään huomiota siihen, mikä teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksen asettelun kannalta olennaisempia. Kun tekstimäärä pelkistyy hieman hallittavampaan määrään, havaintoja yhdistellään niiden yhteisten piirteiden tai nimittäjien kautta. Arvoituksen ratkaiseminen, eli tulosten tulkinta tarkoittaa merkitystulkinnan tekemistä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksesta erotetaan eri tyyppisiä arvoitusten ratkaisumalleja teoreettisen ydinkäsitteen mukaan. (Alasuutari 2011, 38-44.)

4.3 Fenomenologinen lähestymistapa tutkimuksen lähtökohtana

Fenomenologisessa ihmiskäsityksessä tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena ovat elämismailma, joka tarkoittaa ihmisen suhdetta omaan elämistodellisuuteensa. Fenomenologiassa kokemuksellisuus ja elämyksellisyys ovat ihmisen maailmasuhteen perusmuotoja ja ihmistä voidaan ymmärtää tuota maailmasuhdetta tutkimalla. Ihmisten kokemukset muotoutuvat heidän antaessa niille merkityksiä. Tällöin kysymys on kokemuksen tutkimisesta ja yksilön sille antamien merkitysten tulkittamisesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Fenomenologit sanovat myös, että ihmisen kokemuksellinen suhde maailmana on intentionaalinen, joka tarkoittaa sitä, että kaikki kokemamme merkitse emeille jotakin. Todellisuus ei ole vain neutraalia, vaan jokaisessa havainnossa kohde näyttäytyy havaintajan kiinnostusten, pyrkimysten ja uskomusten valossa. Pystymme ymmärtämään toista ihmistä kysymällä, millaisten merkitysten pohjalta hän toimii. (Laine 2015, 29-30.)

Fenomenologian perustajana pidetään saksalaista filosofi Edmund Husserlia (1859-1938). Hänen mukaansa fenomenologia on tieteen suuntaus, joka tutkii tietoisuuden rakenteita

havaintokokemuksessa. Tieto kuuluu osana ihmisen älyllistä toimintaa, jonka vuoksi ilmiön omaa olemusta ei voida tavoittaa sellaisenaan. Fenomenologinen tutkimus käsittelee usein tekstimuotoista tutkimusaineistoa kuvauksena tutkimukseen osallistuvien omakohtaisista kokemuksista. Kieli on todellisuuden rakentamisen väline. Kun ihminen ilmaisee itseään kielellisesti, hänen ajatuksistaan ja kokemuksistaan on mahdollista saada tietoa kuuntelemalla mitä hän kertoo ja miten hän kuvaa kokemuksiaan. Fenomenologinen lähestymistapa rakentuu aina tutkimustilanteen mukaisesti. Lähtökohtana on ymmärtää tutkittavaa asiaa tai ilmiötä siinä elämäkokonaisuudessa, jossa asiaan liittyvät tutkittavan kokemukset ovat muodostuneet tai missä se tulee tarkasteluun. (Tupakka-Judén 2007, 62-75.)

”Tutkimustavat, jotka pohjautuvat Husserliin, nykyisen fenomenologian ensimmäisiin kehittäjiin, painottavat yleensä kokemuksen yksilöllisyyttä ja tajunnallisuutta. Kokemus eli merkityssuhde syntyy, kun yksilön tajunta suuntautuu kohteeseen ja kohde ilmenee tajunnalle.” (Perttula, 1995, ks. Tökkäri 2018, 65.) Tutkijan kokemukset liittyvät aina jollain tapaa tutkittavaan asiaan. Tutkimusta tehdessä tutkijan tavoite on ymmärtää toisen ihmisen kokemusta siten, että pyrkii poissulkemana mielestään omat ennako ajatuksensa aiheesta ja olemaan mahdollisimman objektiivinen. Tutkija ei ole kuitenkaan irrallinen osa tutkimusta, vaan hänen kokemusmaailmansa kietoutuu aina jossain määrin tutkittavaan kohteeseen. Tämän vuoksi hän ei voi täysin toimia ulkopuolisena tarkkailijana, vaan hänestä tulee osa tarkkailemaansa kohdetta. (Tökkäri 2018, 65.) Oman työkokemukseni pohjalta työssäni ovat läsnä joko tiedostamatta, tai tiedostaen aiemmat kokemukset ja ennako-oletukset. Niistä ei onneksi tule Tökkärin (2018) mukaan pyrkiä vapautumaan, vaan ne tulee tiedostaa ja niitä tulee hyödyntää tutkimuksessa.

4.4 Aineiston teemoittelu, luokittelu ja analysointi

Kvalitatiivisen aineiston analyysillä pyritään Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tiivistämään aineisto kadottamatta silti sen sisältämää tietoa. Analyysillä pyritään myös kasvattamaan informaatioarvoa luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja helposti luettavaa. (Eskola & Suoranta, 1998, 138.) Laadullista tutkimusta analysoitaessa on ensin päätettävä, mikä aineistossa on kiinnostavaa. Kiinnostavuus nousee tutkimuksen tavoitteista, tutkimustehtävästä ja tutkimuskysymyksistä. Tämän jälkeen epäolennainen aineisto erotellaan

ja rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Lopuksi tehdään aineiston teemoittelu, jonka jälkeen kirjoitetaan tutkimuksen yhteenveto. (Sarajärven & Tuomen 2002, 94-95.)

Eskolan ja Suorannan (1998, 175-176) mukaan ensimmäinen lähestyminen aineistoon kulkee monesti tematisoinnin kautta, jolloin aineistosta nostetaan tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Tämä antaa mahdollisuuden vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmestymistä aineistossa. Hirsjärvi ja Hurme (2017) kuvaavat teemoittelua siten, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja onkin odotettavaa, että ainakin lähtökohtaiset teemat nousevat esiin. Tämä lisäksi saattaa nousta esiin muitakin teemoja, jotka voivat olla mielenkiintoisia. (Hirsjärvi & Hurme 2017, 173.) Tuomi & Sarajärvi (2002, 99) tuovat esiin teoriasidonnaisen tutkimuksen, joka asettuu teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastoon. Siinä aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat havaittavissa. Tällöin aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta. Tähän ajatukseen tukeuduin tehdessäni aineistosta poimintoja yhdistäen sitä aiempiin tutkimuksiin. Teoria on tutkimuksessani apuna siinä, että saan tehtyä tulkintoja aineistosta. Olen nostanut tutkimuksestani teemoja sekä teoria- että aineistolähtöisesti, jolloin aineiston analyysi perustuu teorian ja aineiston vuoropuheluun.

Fenomenologista analyysia kuvataan yleisnimityksenä erityyppisille fenomenologian tieteenfilosofiseen suuntaukseen perustuville tutkimusorientaatioille. Nämä eri orientaatiot voivat painottua esimerkiksi tutkittavien ihmisten tai tutkijan omiin kokemuksiin, tulkintojen tekemiseen tai ruumiillisiin kokemuksiin. Fenomenologisessa analyysissä analyysin lähtökohtana on tutkijan avoimuus (Fen...2015.) Työkokemukseni pohjalta tiedostin, että minun oli vaikea lähestyä aineistoa täysin ilman ennakkokäsityksiä. Kiinnitin kuitenkin tietoisesti asiaan huomiota ja suhtauduin aineistoon ennakkoluulottomasti.

Fenomenologista lähestymistapaa soveltavissa tutkimuksissa aineiston analyysi perustuu aineistoon. Teemahaastattelurunko muodosti tietynlaisen kehikon, joka auttoi aineiston jäsentymisessä ja löytämään niitä ilmauksia, joilla tavoittaisin vanhemman käsityksen tutkittavasta ilmiöstä. Aloitin aineiston käsittelyn lukemalla litteroitua haastattelumateriaalia

useaan otteeseen, aineistoa tuli yhteensä 27 sivua. Tavoitteenani oli luoda tutkimusaineistosta selkeä sanallinen kuvaus. Perehdyttyäni aineistoon, löysin tutkimustehtävän kannalta merkittävimmät aiheet eli teemat, joiden myötä pääsin lähemmäksi vanhempien sen hetkisten kokemusten analysointia. Teemoittelin haastatteluvastaukset siten, että ne vastasivat tutkimuskysymyksiini. Tämän jälkeen merkitsin vanhempien vastauksista teemojen alle sijoittuvat kertomukset värikoodeilla rajaten samalla tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat pois. Kun olin ryhmitellyt vanhempien vastauksia, pääteemoiksi muodostuivat 1. Vanhemmuus ennen eroa 2. Vanhemmuus eron jälkeen sekä 3. Perheasioiden sovittelun merkitys vanhemmuudelle.

Analyysiprosessissa seuraava vaihe oli tarkastella syvemmin teemakokonaisuuksia jäsentäen niitä pienempiin osiin. Lähdin luokittelemaan kunkin teeman alla olevista aineisto-otteista omia kokonaisuuksia riippuen siitä, mitä vastaukset pitivät sisällään. Löysin kunkin teeman alle 2-3 alaluokkaa, jotka esittelen tutkimuksen tulosluvussa. Apua teemoitteluun sain sekä Sarajärven ja Tuomen (2002), että Hirsjärven ja Hurmeen (2017) teoksista. Aineiston järjestämisen ja kokemusten tulkitsemisen jälkeen kokosin tutkimustulokset ja kirjoitin johtopäätökset hyödyntäen aiempia tutkimuksia ja kirjallisuutta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Seuraavassa esittelen tutkimuksen keskeiset tulokset, jotka vastaavat tutkimustehtävään ja tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksen tulokset perustuvat haastatteluun osallistuneiden vanhempien vastauksiin. Raportoin tulokset aineistosta nousseiden teemojen kautta, jotka toimivat teemaotsikoina. Jokaiseen teemalukuun tiivistyy alaluokkia, jotka esittelen aina teemaotsikon alussa. Tuloksia raportoidessa käytän suoria aineisto-otteita analyysin konkretisoimiseksi. Aineisto-otteet mahdollistavat vanhempien äänen kuulumisen, sekä lisäävät tulkinnan luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Haastateltavat puhuivat ex-puolisoistaan joko nimillä, tai sanoen ex-vaimo, ”lapsen äiti/isä”. Tästä syystä käytän äiti ja isä sanaa tuloksia esitellessä sen sijaan, että käyttäisin sanaa vanhempi. Anonymiteetin suojaamiseksi käytän aineisto-otteissa äideistä lyhenteitä Ä1, Ä2 ja Ä3, sekä isistä I1 ja I2.

5.1 Vanhemmuus ennen eroa

Jotta vanhemmuuden mahdollista muuttumista voidaan kuvata tutkimuksessa, pidän tärkeänä kysyä vanhemmilta sitä, minkälaista vanhemmuus heidän perheessään on ollut ennen eroa. Se, miten vanhemmuus määrittyy haastateltavilla ennen eroa, voi myös antaa suuntaa siihen, miten vanhemmuus muuttuu eron jälkeen. Vanhempien vastauksissa vanhemmuus ennen eroa paikantuu tulkintani mukaan seuraaviin alaluokkiin: arkivanhemmuus, oman vanhemmuuden roolin asettuminen, sekä vanhemman läsnäolo

Arkivanhemmuus

Vanhemmuutta ennen eroa kuvataan vanhempien vastauksissa pitkälti käytännön vanhemmuuden kautta. Vanhempien kertomuksissa nousee esiin äidin rooli kotona lasten kanssa olevana vanhempana ja isän rooli työssä kävijänä. Vanhempien vastaukset viittaavat melko perinteiseen, sukupuolenmukaiseen työnjakoon lastenhoidon, kotitöiden ja työssäolon suhteen. Äidin vanhemmuus näyttäytyy vahvasti arjen käytännön asioista vastaajana, isä on perheen elättäjä ja harrastuksiin kuskaja. Äidit kertovat hoitaneensa arkea ja kaikki lapsiin liittyvät käytännön asiat, niin kouluun, päiväkotiin, harrastuksiin kuin pyykkihuoltoon liittyen. Tämä sama ilmiö näkyy vuoden 2001 Perhebarometri tutkimuksessa (Paaajanen 2001, 88) jossa

tulokset osoittavat, että lasta koskevien asioiden hoitaminen ja päätösten teko perheessä on selkeästi keskittynyt joko yhdessä vanhemmille tai pelkästään äideille. Isät eivät päästä yksin juuri koskaan mistään lasta koskevista asioista. Tässä aineistossa äidit kertovat kuitenkin isän osallistuneen jollain tasolla, mutta vastauksia tulkiten osuus on vähäinen äitiin verrattuna.

”Periaatteessa meillä oli omat vastuualueet, että mä olin 8 vuotta kotiäitinä ja hoidin tyttäjä. Siinä tietysti sitten jakaantuu ne kotityöt minulle ja mies kävi töissä ja hoiti lasku puolen. Pääosin meni niin, että mä hoidin tyttöjen asiat; lääkärit, koulut ja tarhat, vanhempainillat, vaatteet ja muut” Ä2

”Sillon kun lapset ovat olleet ihan pieniä, niin luontevasti sellaiset kodin asiat ja rutiinit on ollut minun harteilla. Mutta sitten kun hän on ollut paikalla, niin hän on varmasti hoitanut ja tehnyt tasapuolisesti kaikkea, mutta kun sitä paikalla oloa on ollut suhteellisesti niin paljon vähemmän. Hyvin pitkälti olin yksin niiden muksujen kanssa” Ä1

”Lasten isällä oli se yritys seitsemän päivää viikossa aamusta iltaan, niin se arki jäi mun harteille. Et kyllähän se parhaansa yritti, kun oli paikalla, niin yritti tehdä lasten kanssa asioita ja osallistua siihen arkeen” Ä3

”Kaikki juoksevat asiat ja kaikki tämmöiset kouluun ja päiväkotiin liittyvät asiat aika pitkälle kaatuu mun harteille. Mä katoan et kaikki oikeet varusteet on oikeessa paikassa, et ne on ollu aina mun juttu kuitenkin” Ä3

”Puolison ominta aluetta silloin, kun se asu vielä täällä, oli toi pyykkihuolto” I2

Miettinen (2008, 53) tuo tutkimuksessaan esiin, että työelämän tai perheen muutoksista huolimatta suomalaiset naiset kantoivat 2000- luvun vaihteessa edelleen päävastuun kotona tehtävästä palkattomasta työstä. Tutkimus osoittaa, että eniten aikaa veivät ns. perinteiset

naisten työt, aterioiden valmistaminen, tiski, siivous, pyykki ja ostosten tekeminen, sekä lapsiperheissä lastenhoito ja lasten kanssa puuhailu ja leikkiminen, naisten osuuden ollen noin kaksi kolmasosaa. Aineistossani huomio kiinnittyy yhden äidin sanavalintaan. Hän kertoo, että asiat ”kaatuivat mun harteille” ja ”jäivät mun harteille”. Tämä voidaan tulkita negatiivisena asiana. Tämä kyseinen äiti kertoo sanoneensa lasten isälle, että yhteistyövanhemmuus ei toimi, jos isä on koko ajan töissä yrityksessään. Isä oli siitä huolimatta perustanut yrityksen, jolloin äidin vastuun kantaminen arjesta yksin ei ole ollut vanhempien yhteinen päätös.

Huttusen (2001) mukaan edellytys jaettuun vanhemmuuteen on vanhemmuuden näkeminen hoivatyönä, joka voidaan puolittaa isän ja äidin kesken. Tässä keskeiseksi muodostuu ansiotyön ja vanhempana olemisen sovittaminen yhteen jollakin järkevällä tavalla. Jommankumman vanhemman pitkäaikainen kokopäiväinen kotona olo sen kustannuksella, että toinen on vastaavasti kotoa pois esimerkiksi töissä, vie pohjaa jaetulta vanhemmuudelta. (Huttunen 2001, 174.)

”Olin päivätyössä arkena, viikonloput ja kaikki muut ajat hoidin maataloutta omalla maatilalla” I1

Ansiotyö vaikuttaa monin tavoin perheiden aikatalouteen. Paitsi ohjaamalla toimintojen sijoittumista vuorokauden, viikon tai vuoden eri aikoihin, se myös vähentää muihin toimintoihin vapaasti käytettävissä olevan ajan määrää. (Miettinen 2008, 55.) Aineistoni isillä arjen toimintoihin ja kotitöihin osallistumiseen vaikuttaa osaltaan työssäkäynti. Yksi isä mainitsee tasavertaisuutta askareiden jakaantumisessa siinä kohtaa, kun hän on ollut hoitovapaalla ja kun sittemmin on jäänyt työelämästä pois kotiin opiskelemaan. Vastauksessa näkyy ajatus siitä, että jos vanhempi on fyysisesti kotona, niin silloin osallistuminen kotitöihin näyttää isompaa roolia kuin kodin ulkopuolella työssä ollessa. Tasavertaisuudella isä viittaa myös siihen, että on käyttänyt hoitovapaan mahdollisuutta, jolloin äiti oli töissä.

”tasavertaisuus on ehkä oikea termi, vaikka et kun lapset oli pieniä, niin mä oon ollut isänä hoitovapaalla ja oon myös hoitanu tätä arkee tässä ajansaatossa sillon kun olin kotona opiskelijana. Et oon tätä tiski ja ruoka-osastoo hoitanut myös silloin kotona ollessani” I2

Tämä tulee esiin myös Miettisen tutkimuksessa, joka osoittaa, että kotonaolo, esimerkiksi työttömänä oleminen tai opiskelu lisää miesten kotityöpanosta. Miettinen (2008, 56) huomaa myös samansuuntaisia tuloksia tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksesta, jota hän käyttää vertailuna omalle aineistolleen.

Omaan vanhemmuuden rooliin asettuminen

Vanhempien kuvatessa aikaa ennen eroa vastauksista näkyy omien vanhemmuuden roolien omaksuminen omasta halukkuudesta. Roolit muotoutuvat vanhempien taipumuserojen ja luonteenpiirteiden myötä, johon vaikuttavat myös perheen arvot. Äidit kertovat roolien asettuneen uomiinsa tavallaan käytännön sanelemana, ja että heillä on ollut halu hoitaa lapsia kotona. Kotiäitiys on asia, jonka haastateltavat ymmärtävät luontaisena ja josta he nauttivat. Toisaalta äitien toiveena nähdään olevan myös vastuun jakaminen vanhemmuudessa.

Etenkin pienet lapset tarvitsevat jatkuvasti hoivaa ja huolenpitoa, ne ovat liitetty vahvaksi osaksi äitiyttä ja vanhemmuutta. Psykologiset teoriat ovat tukeneet käsitystä siitä, että hoivaamista on pidetty naisen luonteenpiirteenä. Feminismi ja naistutkimus ovat kuitenkin edesauttaneet sukupuoliroolien samankaltaistamista ja nostaneet naista valitsemaan omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja perheessä. Hoivatutkimuksessa aikuisen hoivatarve suhteessa lapseen on kuvattu molemmin puoleiseksi riippuvuudeksi, joka on aitoa kaksisuuntaista vastavuoroista hoivaajan, ja hoivattavan roolien sekoittumista. Hoiva nähdään rakkauden osoituksena toista kohtaan. (Anttonen ym. 2009, 16-22.) Miettinen (2008, 26) nostaa tutkimuksessaan esiin, että ihmisten mieltymykset erilaisten kodin töiden tekemiseen voivat vaihdella, sillä kotitöiden tekeminen sinänsä voidaan ymmärtää hyötynä tai hyvinvointina – esimerkiksi lasten kanssa puuhailu tai yhdessä valmistettu ateria yhdessäolona.

”kun hän on tavallaan tiennyt, että minä hoidan ne asiat ja mä oon ollut niissä tosi tarkka, et mä oon tavallaan sellanen suorittaja, ja sitten taas hän ehkä enemmän sellainen alisuorittaja, niin se on ollut myös pitkälti sitä meidän taipumuseroa, miten se vanhemmuus jakautui” ÄI

”mä viihdyin kotiäitinä, että en ollut ennakkoon osannut mitenkään ajatella mikä minun rooli äitinä on, se muotoutui ajan kanssa siinä arjessa ja se oli hyvä, mä tykkäsin tosi paljon olla tyttöjen kanssa kotona ja olen siitä ajasta kiitollinen” Ä2

*”tietysti tyttöjen jutut on tyttöjen juttuja ja siinä on roolit tietysti ollu erilainen ex-vaimolla ja mulla, et mä oon ollu enemmän sit sellanen harrastuksiin viejä”
I2*

Vanhempien ja pikkulasten suhteessa ollaan yhteisöllisen siteen ytimessä, joka tarkoittaa ennen muuta äidin ja lapsen välillä olevaa symbioosia. Vaikka isät ovat lähentyneet perheen vuorovaikutuksessa, ei heillä ole mahdollista saavuttaa samanlaista ruumiillista sidettä lapseen kuin äidillä. Tällaisen siteen puuttuminen, kuten raskaus, synnytys ja imettäminen, rajoittaa isien osallistumista symbioosiin. (Melkas 2003, 59.) Äidit perustelevat vastauksissaan valintoja ikään kuin yksilöllisillä taipumuksilla, intresseillä sekä asian luonnollisuudella. Lapset ja niiden hoitaminen kuuluvat äitiyteen kiinteästi. Äitien vastauksissa ei tule esiin millään tavalla, että he olisivat halunneet valita työelämän kotiäitiyden sijaan, mutta antavat ymmärtää, että yhteistä aikaa perheenä on toivottu lisää. Isät eivät tuo aineistossa esiin toivetta toisenlaisesta roolijaosta vanhemmuudessa ennen eroa.

Vanhemman läsnäolo lapsen arjessa

Haastatteluissa tulee esiin erilaisia kuvauksia siitä, miten läsnäolon voi määritellä vanhemmuudessa. Erityisesti äidit puhuvat itsestään läsnä olevina vanhempina, koska ovat olleet lasten kanssa kotona ja viettivät lasten kanssa paljon aikaa. Äidit tunnistavat ja arvostavat isän läsnäoloa silloin, kun isä on paikalla, mutta koska määrällisesti isä on paikalla vähemmän, äidit määrittelevät itsensä enemmän läsnä olevana vanhempana. Keltinkangas-Järvinen (2010, 128-129) määrittelee läsnäolon lapsen arjessa siten, että aikuinen on saatavilla lapsen tarvittaessa. Vanhemman ei tarvitse koko ajan tarjota virikkeitä ja olla aktiivinen leikkijä, vaan enemmän olla lähellä ja lapsen käytettävissä.

”se oli aika pitkälti äidin ja lasten arkea ja isällä meni aika peltotöissä, muissa töissä ja harrastuksissa, eikä meillä ollut jaettua vanhemmuutta. Kyllä hän on aina ollut rakastava ja läheinen niitä lapsiaan kohtaan, siinä hänen aikataulunsa puitteissa. Aina lapsilla on ollut isän kanssa ihan super hyvät välit ja aina hän on ollut ihana isä hahmo kaikin puolin, mutta tosissaan niissä priorisointi hetkissä niin sitten työnteko on jyrännyt sitten muiden asioiden yli” Ä1

”Kun meidän esikoinen täytti viisi, ja mä vein hänet neuvolaan, niin mä täytin sellaista lomaketta siellä eteisessä, jossa kysyttiin, että mitä teette perheenä yhdessä, niin mä en pystynyt kirjottaa siihen viivalle mitään. Vaikka mä istuin ja pohdin ja pohdin ja pohdin, niin sit mä mietin et jouluna se on ja Uutena Vuotena meidän kanssa, kun silloin se ei voi harrastaa eikä tehdä töitä” Ä1

”kyllä mä lasten kanssa olin tekemisissä, sillä tavalla et hyvin paljon vietin aikaa, et sillon kun kuopus oli pieni, niin mä olin käytännössä aina se joka hänet nukutti sit illalla, et mä sit valvoin tai nukutin autoa ajellen. Se oli rankkaa aikaa, kun päivät ja viikonloput oli töissä ja yöt valvoi niin mä muistan ne erityisen hyvin, et oli mulle tiukkaa aikaa vanhempana” II

”jos aatellaan niitä arkisia juttuja, niin mä söin aina lasten kanssa, eli siis silloin kun lapset söi, niin mäkin söin. Äiti ei sit jostain syystä syönyt koskaan samaan aikaan kun me syötiin, hän söi aina eri aikaan” II

”Minä olin enemmän siinä se läsnä oleva vanhempi meidän yhdessä olon aikana kun lasten isällä oli se yritys” Ä3

”Mä olin kotona lasten kanssa monta vuotta” Ä2”

Hyvän lapsuuden peruspilareita ovat vanhemman läsnäolo ja vuorovaikutteista kohtaamista lapsen elämässä. Lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hän on rakastettu, hyväksytty ja arvostettu juuri sellaisena kuin on. Yhdessäolo ja perheen yhteinen tekeminen ovat tärkeimpiä asioita ja se tuo turvaa ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. (Haarakangas 2011, 47-50.) Läsnäolon laadun voidaan ajatella vaikuttavan myös vanhempi-lapsi suhteen laatuun. Läsnäoloa ei voi kuitenkaan mielestäni ajatella vain ajallisesti. Se millä tavalla vanhempi on läsnä lapselle, on merkittävämpää kuin se, kuinka kauan aikaa vanhempi viettää lapsen seurassa. Vastauksissa äidit kertovat olevansa läsnä olevampi vanhempi, sillä he viettivät vuorokaudessa enemmän aikaa lapsen kanssa kuin isä. Läsnäolo liittyy haastattelupuheessa siis vanhemman saatavilla olemiseen. Isien vastauksissa korostuu läsnäolon merkitys yhdessä tekemisen kautta. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi yhteiset ruokahetket ja lapsen nukuttaminen yöunille, tai harrastuksiin vieminen. Vaikka aineiston Isä kertoo tehneensä paljon töitä, hän kokee olleensa kuitenkin paljon läsnä lasten elämässä ja viettäneensä lasten kanssa aikaa aina töistä tullessaan. Isän vastauksesta voi ajatella, että hänen kohdallaan laatu korvaa määrän.

Nykyään puhutaan paljon moderneista isistä ja tasa-arvoisista pareista. Silti muutos todellisuudessa ei aina ole yksiselitteistä. ”Uusien”, osallistuvien isien ja miesten ja tasa-arvoisten parien rinnalla on eri syistä perinteisiä sukupuolirooleja ylläpitäviä perheitä. (Lainiala 2010, 45.) Pohjoismaissa nykäsityksen mukaan äitien ja isien odotetaan jakavan vanhemmuutta arjessa tasapuolisesti. Isyyttä koskevat ihanteet pitävät sisällään ajatuksen isästä, joka aktiivisesti ja merkittävästi osallistuu lasten hoitoon. Vaikka enenevässä määrin isät viettävät lasten kanssa aikaa, tutkimukset osoittavat, että suurimmassa osassa perheitä äidit viettävät enemmän aikaa lasten kanssa ja ovat taipuvaisempia ottamaan jatkuvaa vastuuta lapsesta. (Jevne & Andenaes 2015, 297.)

5.2 Vanhemmuus eron jälkeen

Kysyttäessä vanhemmilta, miten he itse kokevat vanhemmuuden muuttuneen eron jälkeen, vastaukset paikantuvat aineistossa lapsen kanssa vietettyyn aikaan, arkivanhemmuuteen ja yhteistyövanhemmuuden muotoihin. Tässä kappaleessa käytän samaa alaluokkaa arkivanhemmuudesta kuin edellä, koska se kuvastaa mielestäni hyvin sitä vanhemmuuden osaluokkaa, jossa aineiston perusteella eron jälkeinen vanhemmuus muuttuu.

Lapsen kanssa vietetty aika ja suhde lapseen

Ritala-Koskinen (2001, 58) kuvaa väitöskirjassaan vanhemmuutta sosiaalisen ja psykologisen ulottuvuuden kautta, joissa kyse on lasten ja vanhempien keskinäisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta arkielämän tasolla. Sosiaalinen vanhemmuus pitää sisällään konkreettista toimintaa ja huolenpitoa, jota vanhemmat osoittavat lasten kanssa aikaa viettämällä. Psykologista vanhemmuus perustuu lapsen ja vanhemman keskinäiselle tunnesuhteelle. Isät kertovat, että eron jälkeen lapsen kanssa vietetty aika on lisääntynyt ja he tekevät lasten kanssa nyt enemmän asioita yhdessä kuin ennen. Haastatteluihin osallistuneissa perheissä lapset ovat joko vuoroviikko asumisessa, tai isän luona kirjoilla tavaten kuitenkin viikoittain äitiään. Koska aika lapsen kanssa olemiseen on lisääntynyt asumisen- ja tapaamisen perusteella, isät kertovat, että myös vuorovaikutus lapsen kanssa on parantunut. Isillä on nyt enemmän aikaa pysähtyä lapsen ääreen ja jutella asioista.

”se ero on vaikuttanut hyvinkin paljon tohon mun isänä olemiseen, et kyllähän mä sit entistä enemmän olen niiden lasten kanssa, kun lapset on mulla” I1

”Kun mä yksin keskustelen niitten kanssa, siis täällä mun osotteessa, niin siinä keskittyy eri tavalla siihen lapsen kanssa keskusteluun ja siihen aiheeseen ja siihen lapsen elämään, nyt niiku eron jälkeen. Et nyt kun ne tulee äiteeltään, niin sit siihen istutaan alas ja mietitään ja jutellaan niitä juttuja, et se yhteinen juttelu lasten kanssa oli ehkä kadonnut silloin tässä muutaman vuoden aikana ennen eroa” I2

Parisuhteen päättäminen ei lähtökohtaisesti heikennä vanhemmuutta. Eron jälkeisen vanhemmuuden uudelleen muotoutuminen voi jopa mahdollistaa vanhemmuussuhteen paremman toimivuuden, kun toimimatonta parisuhdetta ei enää tarvitse hoitaa. (Kääriäinen 2008, 72, 86.) Yksi isä kuvaa lasten pääsemistä keskiöön, kun parisuhteen ongelmat eivät enää varjosta kodin ilmapiiriä.

”Tietysti kun puitiin sitä parisuhdetta ja elettiin vähän niiku niissä ongelmissa, niin lapset jäi vähän paitsioon, et nyt ne on päässyt takas keskiöön, et mulla on kyllä hyvät ja läheiset välit lapsiin” I2

Huttunen (2001) kuvaa isyyden eri puolien kaventumista termillä oheneva isyys. Ohenevassa isyydessä isyyden eri puolien voidaan ajatella kaventuvan niin, että isän ja lapsen suhde muuttuu etäisemmäksi. Kokonaan toisen tyyppistä, ohenevalle isyydelle vastakkaista on ollut vahvistuvan tai voimistuvan isyyden suuntaus, joka on saanut yleisnimikkeen ’osallistuva isä’. Osallistuva isä hoitaa lapsia, osallistuu kotitöihin ja kantaa vastuuta monissa lapseen liittyvissä asioissa. (Huttunen 2001, 154 163, 169.) Tässä aineistossa isien suhde lapsiin näyttäytyy aktiivisena ja sekä sosiaalinen, että psykologinen ulottuvuus kietoutuu tiiviisti yhteen yhdessäolon kautta. Isät eivät tuo esiin huonoja puolia eron jälkeisestä vanhemmuudesta, vaan sävy on ennemminkin positiivinen.

Samaan lopputulokseen päätyy Plihtari (2010) pro gradu –tutkielmassaan, jossa hän selvittää isien kokemuksia etäisyydestä ja miten suhteet lapsiin muuttuvat eron jälkeen. Haastatteluun osallistuneet isät ovat kuvanneet isyyden muuttuneen positiivisemmaksi eron jälkeen. Isät tuovat esille, että he ovat parempia isiä ja arvostavat isyyttä enemmän; myös keskustelu isien ja lasten välillä on lisääntynyt. Ennen eroa isyys on määrittynyt arjen pyörittämisen kautta, mutta ero on tuonut isille enemmän vastuuta vanhempana, sekä vapauden tunnetta tehdä asiat omalla tavalla. (Plihtari 2010, 48-51.)

Arkivanhemmuus

Nykypäivänä naisten ja miesten odotetaan osallistuvan tasapuolisesti kodin ylläpitoon, lasten hoitamiseen ja toimeentulon hankkimiseen perheelle. Sukupuolirooleja koskevat asenteet ovat liberalisoituneet ja käsitykset siitä, mitkä ovat kummallekin sukupuolelle sopivia tehtäviä ja toimintavaihtoehtoja ovat moninaistuneet. Niin naisten kuin miestenkin on mahdollista yhdistää ansiotyö ja perhe. (Miettinen 2008, 9.) Eron jälkeisessä vanhemmuudessa vanhemmuuden roolit ja vastuut saattavat muuttua ja tasavertaistua, erityisesti jos lapsi on vuoroviikko asumisessa tai jos isästä tulee lähivanhempi. Vanhempien vastauksista selviää,

että isien kotityöksi luokiteltavat arjen taidot ovat eron jälkeen parantuneet, kuten esimerkiksi ruuanlaittotaidot ja pyykinpesu.

”sen pyykinhomman mä olen joutunut opetteleen, vaikkei se mitään lentokonefysiikkaa ole, mutta emmä sitä sillä laajuudella ole koskaan tehny, et on ihan pitäny rakentaa systeemit et miten kolmen ihmisen pyykit menee täällä asunnossa” I2

”sellanen mikä täs eron jälkeen on kehittynyt, niin toi ruuanlaitto taito, et haluun tehdä sellasta lapsille mieleistä ruokaa, monipuolista ja terveellistä, eli kokin taidot on parantunut oikein huomattavasti” II

Myös äidit ovat huomanneet toisessa vanhemmassa muutosta eron jälkeen, joka paikantuu arkivanhemmuuteen. Äidit kertovat huomanneen isän ottavan vastuuta arjen käytännön asioista. Vastauksissa nousee esiin se, että kun isän on ollut pakko, tai hänellä on ollut parempi mahdollisuus hoitaa lasten asioita, niin vastuun otto niistä on kasvanut. Yksi äideistä reflektoi omaa tapaansa toimia vanhempana ja sen positiivista merkitystä isän vanhemmuudelle. Kun äiti on tietoisesti ”päästänyt irti” ajatuksesta että hänen pitää kaikesta huolehtia, on isälle tullut tilaa vanhempana osallistua omalla tavallaan arjen hoitamiseen. Äidin kertomuksessa korostuu se, että toisen käytökseen ei voi vaikuttaa, mutta omaa käytöstä muuttamalla voi olla suuri merkitys toisen käytökseen. Äidin mukaan myös lapset ovat hyötäneet hänen käyttäytymisen muutoksesta.

”et tavallaan mä oon jotenkin vähitelle oppinut päästämään irti, mä oon lakannut mikromanageroimasta kaikkea, et ootteko tehnyt tai ootko käyny ja pesitkö hampaat, et nyt ne niiku hoitaa keskenään ja ihanhan ne siellä tuntuu hoituvan heidän tavallaan” Ä1

Vanhemmuuden diskursseja asiantuntijateksteissä tutkineen Vuoren mukaan jaettu vanhemmuus näyttää olevan lopulta äidin vastuulla. Äitien roolina nähdään tilan antaminen isän toiminnalle (Vuori 2001, 359.) Voi olla, että isät itse eivät riittävän aktiivisesti uskalla ottaa otetta isyyteen, ja toisaalta äidit ovat liian innokkaita ottamaan ensisijaisen vanhemman

vastuun. Äidit toimivat helposti portinvartijoina vanhemmuuteen ja säätelevät miehen isänä olemista, eivätkä isät kyseenalaista äidin ylivertaisuutta. (Huttunen 2001, 86.)

”Se on ollut varmasti sekä lapselle että isälle hyväksi, että mä oon oppinut vetämään henkeä ja antamaan sitä tilaa sille isän tavalle hoitaa niitä asioita” Ä1

”hän joutuu nyt enemmän sitten varmasti hoitamaan lasten asioita, niiku huolehtimaan kaikista käytännön asioista joka toisella viikolla, et pitää muistaa kaikki asiat, se on kyllä varmasti hänelle iso muutos” Ä3

Ero voi antaa vanhemmalle uutta näkökulmaa ja mahdollisuutta ymmärtää omaa rooliaan vanhempana sekä suhdetta lapsiin paremmin. Eronneilla vanhemmilla tietoisuus omasta vanhemmuudesta ja sen arvoista kirkastuu verrattuna niihin vanhempiin, jotka eivät ole eronneet. (Kääriäinen 2008, 113.) Aineistoni äidit kertovat olleensa se vanhempi, joka vastasi arjesta ja lasten asioiden hoitamisesta vanhempien yhdessäolon aikana. Eron jälkeen äidit ovat joutuneet omaksumaan uudenlaisen roolin, jossa he ikään kuin luopuvat omasta tavastaan toimia lapsen asioiden pääasiallisena hoitajana ja arjen pyörittäjänä. Yksi äideistä kuvaa muutosta helpottavana, toinen luonnollisena osana eroa, koska itse ei ole vanhempana aina paikalla hoitamassa lapsen asioita.

”ehkä jotenkin mua helpotti et mun ei tarvi odottaa et se toinen on jotain tekemässä siinä ja ottaa sit vastuuta, et hän hoitaa sen vanhemmuuden omalla tavalla siellä omassa paikassa omalla viikollaan ja sit ite voi hoitaa sen omalla lailla” Ä3

”et nyt eron jälkeen, kun ei ole sitä vaihtoehtoa, että minä hoidan ne asiat aina, niin kyllä hän ne sitten hoitaa ja varmasti pääosin tosissaan asiallisesti ja ajallaan. Toki eri tavalla kuin minä olisin tehnyt, mutta ihan oikein” Ä1

Yhdelle aineistoni äidille arkivanhemmuudesta luopuminen on ollut vaikeaa. Luopuminen omasta roolista, jota on ylläpitänyt vuosia, herättää kateuden ja epäreiluden tunnetta.

”No hänhän saa olla nyt enemmän tyttöjen kanssa, kun ne asuu siellä, ja se saa hoitaa sen arjen jota minä olen aina hoitanut ja minä en saa siihen osallistua, se tuntuu pahalta” Ä2

Tämä äidin kohdalla tilanteeseen vaikuttaa se, että ratkaisua lasten asumisesta ei ole lasten isän kanssa syntynyt vaan asia odottaa oikeuden käsittelyä. Eläminen epävarmuudessa sen suhteen, minkälaisen roolin arkivanhempana äiti saa eron jälkeen, aiheuttaa äidin mukaan surua.

Yhteistyövanhemmuuden muodot

Eron jälkeistä vanhemmuutta voidaan toteuttaa monella tapaa. Haastatelluilla vanhemmilla on kaikilla yhteishuoltajuus, mutta huoltomuoto ei nouse keskusteluun puhuttaessa vanhemmuudesta. Haastateltavien kertomuksissa nousee esiin samankaltaisuutta eronjälkeisen vanhemmuuden toteuttamisessa kuin mitä Linnavuori tuo tutkimuksessaan (2007, 17) esiin. Kaksi vanhempaa kertovat toimivasta yhteistyöstä, joiden perusteella heidät voisi luokitella yhteistyötä tekeviksi vanhemmiksi. Vanhemmat kertovat, että kun kummallakin on oma arki eikä toinen puutu siihen, lasten asioista sopiminen sujuu ja vanhempien keskinäiset välit ovat hyvät. Vanhemmuutta hoidetaan yhdessä toista vanhempaa tukien. Aineistossa yhteistyövanhemmuus ja luottamus toiseen vanhempaan korostuu erityisesti lapsen sairastumisen yhteydessä. Aineiston isä kuvaa sitä, että lapsen sairastuessa ristiriidat ovat toissijaisena. Tämä osoittaa vanhemman kykyä pistää lapsen tarpeet etusijalle siinä kohtaa, kun lapsi tarvitsee kumpaakin vanhempaa.

”eron jälkeen mulla oli oma arki, ja hänellä oma arki ja mä en nalkuttanut hänen ajankäytöstään, eikä hänen ajankäyttö vaikuttanut minun elämään, niin eron jälkeen meil onkin niiku sujunut hirveen hyvin kaikki asioista sopiminen puoli ja toisin” Ä1

”kyllä noista asioista on pystytty sopimaan exän kanssa, jos on ollu jotain työmenoja ja jotain muita et on pystynyt sit sumpliin niitä tapaamishommia ja päiviä, mutta hyvin vähän niitä on kuitenkin joutunut. Vanhemmuus jatkui erosta huolimatta” II

”Meidän poika joutui sairaalaan, niin oltiin kummatkin vanhemmat siellä sairaalassa, niin kyllähän se tilanne meitä yhdisti jollain tavalla vanhempina, et yhdessä oltiin siellä” I1

”Voin kyllä luottaa siihen toiseen vanhempana, et kyllähän nää lasten sairastumiset tuo ihmiset yhteen ja erimielisyydet jää mitättömämmäksi” I1

Osa vanhemmista kuvaa vanhempien keskinäistä pitkään jatkunutta ja vieläkin olemassa olevaa kommunikaation ongelmaa. Nämä vuorovaikutuksen vaikeudet ovat olleet läsnä avioliiton aikana, ja ne vaikuttavat vanhemmuuteen hankaloittavasti myös eron jälkeen. Kun vuorovaikutus ei toimi, mutta lasten asioita on pakko hoitaa, kommunikaatio jää monesti hyvin minimiin ja vain pakolliset asiat pyritään hoitamaan yhdessä. Tämän kaltaiset vanhemmat näyttäytyvät Linnavuoren (2007, 17) tutkimukseen pohjautuen joko toisiinsa sitoutumattomina tai riitelevinä vanhempina, jotka joko välttelevät kommunikointia tai kommunikoivat kritisoiden tai loukaten toista vanhempaa:

”Meidän keskinäinen vanhemmuus keskittyy ainoastaan ihan puhtaasti näihin pakollisiin käytännön asioiden, laskujen maksamiseen ja kuljetusten hoitamiseen, viesteillä hoidetaan” I2

”Eihän meillä ollut kommunikaatiota aikaisemminkaan yhdessäolon aikana, että onhan sekin nyt sitten entisestään huonontunut. Tällä hetkellä ei ole minkään näköisiä keskusteluvälejä, että hän keskustelee ainoastaan oikeusavustajansa kautta” Ä2

”Koska me ei päästy näissä perheneuvotteluissa yksimielisyyteen, niin se on nyt mennyt siihen, et meillä on molemmilla avustajat jotka hoitaa näitä pakollisia yhteydenpitoja, eli me ei olla missään väleissä exän kanssa” I2

Yhden äidin kertomuksessa tulee esiin hänen kokema vihan tunne toisen vanhemman suunnalta ja kokemus kiusanteosta liittyen lasten tapaamisiin. Vihan tunteen vastaanottaminen on tuntunut epäreilulta, sillä äiti kokee parisuhteen asioiden olevan erillisiä vanhemmuudesta. Äidin kokemus on se, että lapset kärsivät siitä, että parisuhde on päättynyt ja lasten isä tekee kiusaa tahallaan. Äidin mukana isän viha johtuu siitä, että hän on tehnyt lopullisen eropäätöksen ja muuttanut pois kotoa.

”Alkuun se oli tosi vaikeata kun lasten oli hirveän vihainen ja hän yritti lasten kautta saada sitä mun kärsimystä lisättyä, et en saanu nähdä lapsia vaikka olis ollut mahdollisuus. Esimerkiks jos oli niin sanottu isä viikko ja mulla vapaapäivä, niin isä ei antanut lapsia mulle tapaamiseen, se oli tosi rankkaa sillon” Ä3

Ei ole yllättävää, että vihan tunteet liittyvät eroa edeltävään ja eronjälkeiseen tunneilmapiiriin. Vihan tunteesta voi olla kuitenkin hyötyä eroaville vanhemmille, sillä viha auttaa vanhempia luomaan emotionaalista etäisyyttä toiseen vanhempaan. Se voi helpottaa myös pääsemään irti niistä haaveista ja unelmista, joita vanhempi oli luonut yhteistä perhe-elämää ajatellen. Vihan tunne itsessään ei huono asia, jos se ei kanavoidu teoksi toista vanhempaa tai lasta kohtaan. (Folberg ym. 2004, 462.)

Vihan tunteen lisäksi haastateltavien kertomuksissa ilmenee, että vanhempien yhteistyötä vaikeuttaa erimielisyys siitä, missä lapsi asuu ja on kirjoilla. Tämä asia on myös rakenteellinen epäkohta suomalaisessa lainsäädännössä tällä hetkellä, koska lapsi ei voi olla kirjoilla kummankin vanhemman luona. Lapsella voi olla kaksi osoitetta, mutta vain yksi virallinen asuinpaikka. Tämän johdosta toinen vanhemmista on heikommassa asemassa myönnettäviin tukiin, esimerkiksi asumistukeen ja koulukuljetuksiin. Lapsen virallinen osoite tai tosiasiallinen asuminen ratkaisee myös sen, kumpi vanhempi voi saada lapsesta vammaistukea, elatustukea tai korvausta esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvistä matkakustannuksista. Lapsilisä on etuus, jonka maksamisesta kummalle tahansa vanhemmista vanhemmat voivat keskenään sopia. (Miettinen ym. 2020, 14.)

”Et mulla oli ihan ekana tietty kun lähti duunit alta, niin oli se, että lapset pysyy kirjoilla tässä missä ne on aina ennenkin ollu. Et se saattaa jopa taloudellisesti katkaista kamelin selän multa jos täältä rupee enemmänkin henkilöitä muuttaan toisiin osoitteisiin,. sit tää käy taloudellisesti mahottomaks tää yhtälö” I2

Tämä asia voi määrittää myös vanhempien kykyä sopia muista asioista perheasioiden sovittelusta.

5.3 Perheasioiden sovittelun merkitys vanhemmille

Perheasioiden sovitteluun on mahdollista tulla eroa aikovat, juuri eronneet tai vanhemmat, joiden erosta on kulunut jo aikaa. Vanhemmat ohjautuvat perheasioiden sovitteluun siinä kohtaa, kun he eivät pystyneet sopimaan jostain lapseen liittyvästä asiasta keskenään. Haastatteluun osallistuneille vanhemmille oli neuvottu yhteydenottoa perheasioiden sovitteluun joko lastenvalvojan, tai muun sosiaalityöntekijän toimesta. Vanhemmat olivat lukeneet palvelusta myös Internetistä. Erosta oli osassa perheitä kulunut vasta muutama kuukausi, osalla jo useampia vuosi, jolloin tarve sovittelulle oli syntynyt jonkin elämäntilanteen muutoksen kautta.

Asiat joista vanhemmat ovat halunneet sovittaa, liittyvät lapsen asumiseen, tapaamiseen sekä vanhemman ja lapsen väliseen yhteydenpitoon. Lisäksi vanhemmilla on ollut toivetta sopia yhteisistä pelisäännöistä. Osa vanhemmista kertoo kantaneensa huolta siitä, miten saavat viettää lastensa kanssa aikaa, jonka vuoksi olivat itse ottaneet sovitteluun yhteyttä. Sovittelun ”sivutuotteena” vanhempien vuorovaikutus on aineiston perusteella parantunut ja osalla koko perheen tilanne on muuttunut parempaan suuntaan. Niilläkin vanhemmilla, joilla sovittelu on keskeytynyt, on kuitenkin positiivista sanottavaa palvelusta. Yleisesti palvelulla koettiin olevan merkitystä eron jälkeisen vanhemmuuden tukemisessa. Vastauksissa merkitys paikantuu tulkintani mukaan seuraaviin alaluokkiin: Sovittelijan apu ja tuki, asioista sopiminen ja yhteiset pelisäännöt, sekä vuorovaikutuksen parantuminen.

Sovittelijan apu ja tuki

Kysyttäessä vanhemmilta mikä merkitys perheasioiden sovittelulla on ollut eron jälkeisen vanhemmuuden tukena, vastauksissa näkyi avun ja tuen saaminen niihin asioihin, joista vanhemmat eivät olleet pystyneet yhdessä neuvottelemaan. Tähän liittyy olennaisesti ulkopuolisen sovittelijan mukana olo. Vanhemmat kertovat, että sovittelijat ovat pystyneet ohjaamaan keskustelua pois vanhempien keskinäisestä syyttelystä ja riitelystä.

”Kyl mun mielestä se oli hyvä alku ja et me oltiin juttelemassa silleen, et siinä oli ulkopuolisia ihmisiä mukana, koska siinä ei tullut mitään sellasta toisen syyttelyä, vaan se pysy hyvin asiallisena se keskustelu meidän välillä ja sit pysty tuomaan julki niitä omia ajatuksiani siinä tilanteessa” Ä3

”Mulla oli paljon jäänyt asioita sanomatta, niin tässä sovitteluprosessissa pääsi turvallisesti tuomaan niitä ilmi, ettei jäänyt kytämään sellaisia pommeja mieleen tai kaunaa toista kohtaan” I2

”Ne sovittelijat sanoi, että meillä on hirveen hyvää keskustelua, että jatkakaa vaan tätä, mut sehän siin tavallaan ironista onkin, kun eihän tätä hirveen hyvää keskustelua nimenomaan ole jos ei joku ulkopuolinen istu siinä vieressä” Ä1

”lopputulos olikin paljon positiivisempi mitä mulla oli ajatus, et kyllähän se oli sitten hyvä” I2

Sovittelussa ajatuksen on se, että ihmisiä autetaan näkemään, että heillä itsellään on käsissään avaimet konfliktinsa ratkomiseen. Sovittelijoiden tehtävänä puolestaan on olla avuksi tässä prosessissa. Sovittelija ohjaa vanhempia yleisten syytösten ja väitteiden sijaan kertomaan toisilleen, mitä asioita he pitävät tärkeinä sopia lapsen kannalta ja miten lapsen kanssa voisi vanhempina toimia 'yhdessä-erikseen' periaatteella, jotta lapsen arki pysyisi hyvänä ja

turvallisena. Sovittelijat myös huomaavat ja vahvistavat vanhempien toimivaa vuorovaikutusta. (Haavisto ym. 2014, 22-28.)

Haastatteluissa ilmenee, että sovittelijan läsnäolo auttaa keskustelun syntymisessä ja luo turvallisen ilmapiirin vanhemmille ilmaista omia mielipiteitään. Tämä on ollut osalle vanhemmista ensimmäinen kerta eron jälkeen, kun he ovat saaneet kokemuksen hyvästä ja kunnioittavasta vuorovaikutuksesta ex puolison kanssa. Kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen on ihmisen perus tarve. Kun vanhempi saa kokemuksen siitä, että hänen mielipiteellään on merkitystä ja ne koetaan arvokkaina, muuttaa se vanhempien välistä tunnelmaa ja helpottaa asioista neuvottelua. Fasper-mallin mukainen sovittelu rakenne turvaa myös sen, että keskustelua pysyy lapsissa ja lapsen asioissa eikä lähde käsittelemään esimerkiksi eroon johtaneita syitä. Koska vanhemmat puhuvat lähtökohtaisesti kauniisti ja kunnioittavasti lapsistaan, auttaa se vanhempia ylläpitämään kunnioittavaa keskusteluilmapiiriä myös sovittelutapaamisella.

Asioista sopiminen ja yhteiset pelisäännöt

Toimivaa eron jälkeistä vanhemmuutta on perheissä, jossa aikuiset tekevät yhteistyötä ja tukevat toisiaan vanhemmuudessa. Lisäksi tarvitaan yhdenmukaisia sääntöjä, sekä turvallisuuden tunnetta riippumatta siitä, asuuko lapsi yhdessä vai kahdessa taloudessa. Kun vanhemmat toimivat samojen tavoitteiden suuntaisesti, luovat he lapselle paremman kasvuympäristön kuin yksin, ja eri tavoitteisiin pyrkivät vanhemmat. Vanhempien yksimielisyys hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä perusasioissa tulee ja vahvistaa kummankin vanhemmuutta. Tällöin vanhemmat voivat luottaa siihen, että toinen pitää kiinni sovituista periaatteista myös silloin, kun toinen vanhempi ei ole paikalla (McHale ym. 2002 ks. Linnavuori 2007, 18.) Vanhemmat tuovat esiin, että he ovat saaneet sovittelijoiden avulla sovittua lasten tapaamisista, sekä yhteisiä pelisäännöistä liittyen niin lasten kasvatukseen, kotiintuloaikoihin, viikkorahaan, kuin yhteydenpitoon. Osa vanhemmista ilmaisee epäilleensä sovittelun hyödyllisyyttä, mutta tapaamisten jälkeen kokemus on ollut positiivisesti yllättynyt.

”Saatiin sovittua näistä tapaamisista ja se että tilanteen mukaan mennään sitä viikko ja viikko asumista sitten, et voi olla siellä niitä poikkeuksia,

että voidaan kysyä, voiko esimerkiksi tämä pienin tulla mun kanssa olemaan vapaapäivälle, vaikka olisi isän viikko” Ä3

”Siellä sovittelussa sovittiin, että me vanhemmat ollaan pääosin whats upilla yhteydessä ja sit soitellaan, et pystytään kyllä puhelimitsekin keskustelemaan” Ä3

”Lasten isä oli enemmän epäileväisempi, mut hän oli siellä tapaamisella tavallaan samaa mieltä näistä pelisäännöistä ja saatiin sovittua niitä sääntöjä lasten viikkorahaan ja kotiintuloaikoihin, et ne olis samanlaisia molemmissa paikoissa” Ä3

”Tehtiin pelisääntöjä sille, miten ollaan lasten asioissa yhteydessä” II

”ja sitten sellaiset lapsiin liittyvät rajat, että mun mielestä oli tärkeitä sopia, että meillä olis tietyistä asioista yhtenevät rajat, niinku nukkumisesta ja pelaamisesta ja kotiintuloajoista ja semmosista, niin ne oli sit kaikille selkeet” Ä1

Vuorovaikutuksen parantuminen

Osa vanhemmista tuo esiin, että vanhempien keskinäinen vuorovaikutus on parantunut ja välit ovat nyt paremmat. Kun vanhemmat ovat onnistuneet neuvottelemaan lasten asioista, he ovat pystyneet säilyttämään kohteliaat ja kunnioittavat välit tosiinsa. Vanhempien parantuneet välit ovat heijastuneet myös muihin perheenjäseniin ja asioiden sujuvuuteen. Vaikka vuorovaikutus tai sen toimimattomuus ei ole ollut suoranainen syy ohjautua sovitteluun, aineistosta se nousi yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi, joka on vaikuttanut yhteistyövanhemmuuden sujumiseen.

”et se vuorovaikutus varmaan se on ollut yks tärkein, et se viestintä asia on korjaantunu. Et tietysti se on varmaan parantanut kaikkia muitakin asioita, kun kommunikaatio on normalisoitunut” II

”hirveen hyvä se meidän keskustelu oli siellä sovittelussa, mun mielestä ilmapiiri oli hyvä meidän vanhempien välillä” Ä1

”Keskinäiseen kohtaamiseen on tullut muutosta. Lasten isä on ystävällisempi ja lasten se saattaa kuskata meitä autolla, et tälläkin viikkoo se käytti meitä kirjastossa ettei meidän tarvinu kävellä, et hän on selvästi ehkä sit saanu etäisyyttä siihen et ei oo enää niin vihanen, niin pystyy silleen ystävällisetsi toimiin, et ollaan hyvissä väleissä nyt kyllä” Ä3

”että kyllä mä uskoisin, että taustailmapiiriä on rauhoittanut nää sovittelussa puhutut asiat. Se, että oon itse osannut olla puuttumatta joka asiaan, niin olen sen myötä itse rauhallisempi. Ja ne, joiden asioihin en koko ajan puutu, niin niilläkin on rauhallisempi mieli, että sikäli kaikki voittaa” Ä1

Vanhempien kohteliaat välit antavat lapselle esimerkin siitä, että vaikka vanhemmat asuvat eri osoitteissa, he silti pystyvät ja haluavat hoitaa lasten asioita yhdessä. Kun vanhemmilla ei kulu aika ja energia keskinäisten ristiriitojen selvittelyyn, auttaa se myös heitä omassa eroprosessissaan eteenpäin sekä tukemaan lasta muuttuneessa elämänihanteessa. Tutkimukset osoittavat (Amato ym. 2011, 2-3) että lapset hyötyvät siitä, että vanhemmat ovat keskenään väleissä ja yhteydessä lapsen asioista, sekä ylläpitävät samoja sääntöjä kummassakin kodissa. Päinvastaisessa tilanteessa tutkimukset osoittavat, että lapset kärsivät vanhempien riitaisista väleistä, sekä epäjohdonmukaisesta kasvatuksesta sekä toista vanhempaa väheksyvästä ilmapiiristä. Vanhempien vastauksissa nousee esille, että sovittelu on tukenut vanhemmuutta, sillä eron jälkeistä vanhemmuutta on mietitty lapsen arjen kautta ja siitä näkökulmasta, miten kumpikin vanhempi pystyy osallistumaan lapsen asioiden hoitamiseen.

Vanhempia haastatellessa halusin vielä tarkentaa heiltä, miten asiat olisivat vanhempien kesken, jos he eivät olisi osallistuneet perheasioiden sovitteluun. Ajattelen, että tämän kaltainen kysymyksen asettelu voi tuoda lisää informaatiota sovittelun merkityksestä. Suurin osa vanhemmista toteaa, etteivät he olisi päässeet kahden kesken sopimukseen ja että tilanne olisi

jatkunut ainakin yhtä huonona kuin aiemmin. Vanhemmat tuovat esiin, etteivät olisi pystyneet välttämättä kertomaan omista ajatuksistaan toiselle vanhemmalle.

”Ei oltais ilman sovittelijoiden apua saatu niin selkeesti sovittua niistä tietyistä asioista. Et vaikka ei tehty sellasta virallista sopimusta eikä paperia, niin nyt on ollut yhteistyö lasten isän kanssa sopuisaa. Et nyt isä on ollut suostuvainen myös vaihtopäivän siirtämiseen, mistä se ennen oli niin ehdoton” Ä3

”tää prosessi oli meille, jos tiivistää, et vaikkakin asumis- ja tapaamissopimisen puolelta epäonnistu, niin kyl se kuitenkin toimi sellasena ajatusten purku paikkana” I2

”uskon, et lasten isäkin sai jollain lailla ajattelun aihetta, et ehkä hän ei ollut ajatellut niitä asioita sillä lailla aikasemmin, et en kyl tiedä miten nää asiat olis tällä hetkellä jos ei oltais siien sovitteluun menty” Ä3

Vaikka vanhemmat ovat olleet pääosin tyytyväisiä perheasioiden sovitteluun ja näkevät sen hyödyllisenä, tulee haastattelussa esiin myös toiveita jatkoa ajatellen. Kaksi vanhempaa tuovat esiin, että he olisivat toivoneet sovittelijoilta kannanottoa yleisellä tasolla esimerkiksi nuoren tiettyyn kehitysvaiheeseen ja siihen, miten se saattaa vaikuttaa halukkuuteen viettää vanhempien kanssa aikaa. Tällainen yleinen ohjaus ja neuvonta on sovittelussa mahdollista ja siihen on hyvä kiinnittää jatkossa huomiota. Yhteisen ymmärryksen luominen perheen kokonaistilanteesta, erityisesti lasten näkökulmasta käsin, hyödyttää mielestäni kumpaakin vanhempaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sovintoon johtavien ratkaisujen edistäminen näyttäytyy niin Suomessa, kuin kansainvälisesti tärkeältä ja kehittämistyön arvoiselta asialta. Sovittelun hyöty ollaan havaittu erityisesti perhesuhteisiin liittyvissä kiistoissa, jotka koskevat lasta. Lapsen aseman turvaaminen erossa on lapsen perusoikeus ja lapsen vanhempia tulee auttaa löytämään sovinnollinen ratkaisu lasta koskevissa asioissa. Tutkimukset (Kuronen 2003; Linnavuori 2007; Feinberg 2008) osoittavat, että vanhempien onnistunut yhteistyö lapsen aisoissa eron jälkeen helpottaa kaikkia perheenjäseniä selviämään eron aiheuttamista muutoksista. On myös huomattu (Taskinen 2004; Haavisto ym. 2014), että neuvottelemisen hyvässä hengessä keskellä emotionaalista kriisiä on vaikeaa ja joskus lähes madotonta ilman ulkopuolista apua. Siksi onkin tärkeä löytää niitä eroauttamisen keinoja, jotka ovat oikea-aikaisia, kustannustehokkaita ja perheiden tarpeisiin vastaavia.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli etsiä vastausta siihen, miten ero on vaikuttanut vanhemmuuteen ja mitä merkitystä perheasioiden sovittelulla on vanhemmille ollut eronjälkeisen vanhemmuuden tukemisessa. Kokemusten kautta haluttiin saada asiakkaan ääni kuuluviin, jotta sovittelutyötä voisi kehittää oikeaan suuntaan. Kokemuksen tutkimisessa täytyy ottaa huomioon, että kokemus on aina yksilön subjektiivinen näkemys ja tutkimuksella saavutettava tieto koskee yksittäistapauksia. Yksittäisien vanhempien kokemusten kuuleminen ei tarkoista sitä, että kaikilla samassa tilanteessa olevilla vanhemmilla kokemus olisi sama. Toisaalta, vaikka tässä tutkimuksessa saatua tietoa ei voida yleistää, asian ymmärrystä voidaan lisätä ja tehdä vastauksista kokoavia johtopäätöksiä.

Vanhempien vastaukset vanhemmuudesta tuottivat mielestäni kulttuurillemme ominaisia piirteitä. Vanhemmuus ennen eroa määrittyi aineistossa pääosin äitien kotona olemisena ja arjesta vastaamisena, kun taas isät olivat työssä käyviä ja harrastuksiin kускаavia vanhempia. Aineistossani naiset ovat kertomansa perusteella vastanneet arjen kotitöistä ja lasten hoidosta pitkälti yksin. Vanhemmuuden roolijako on ollut osittain vanhempien yhteinen päätös, vaikka taustalla kuului toive viettää perheenä enemmän aikaa yhdessä. Äitien kertomukset kuvastivat ”ruuhkavuosia”, eli aikaa, kun lapset ovat pieniä ja tarvitsevia, arjessa on paljon asioita

muistettavana ja hoidettavana. Kertomuksissa itselle, parisuhteelle ja perheelle jää vain vähän aikaa. Isien kertomuksissa arki ennen eroa nivoutui työn ja arjen yhdistämiseen. Isät hoitivat perheen elatusta työssäkäynnillä ja viettivät työpäivän jälkeen aikaa lasten kanssa osallistuen lisäksi arjen toimintoihin kukin parhaalla mahdollisella tavalla. Koska eron syihin ei tässä tutkimuksessa menty, eikä siten myös teemahaastattelussa, en pysty kuvaamaan mikä merkitys eroa edeltäneellä vanhemmuudella, roolijaolla tai kiireisellä arjella on ollut parisuhteen päättymiselle. Kuten aiemmissa tutkimuksissa (Taskinen 2004) on todettu, ero on monisyinen asia, johon on vaikuttaa monet asiat. Niin on varmasti myös aineistoni vanhemmilla.

Eroa edeltänyttä vanhemmuutta vastaan on kuitenkin helpompi peilata eron jälkeistä vanhemmuutta. Positiivinen tulkinta oli se, että muutokset, jotka eron jälkeisessä vanhemmuudessa tapahtuivat, olivat pääosin myönteisiä sekä yksilön, että yhteistyövanhemmuuden kannalta. Myönteiseen kehitykseen olivat vaikuttaneet kaksi fyysisesti erillään olevaa kotia, jolloin arjen pyörittäminen ja vastuu lapsiin liittyvissä asioissa oli jakautunut käytännön syistä. Toinen asia oli perheasioiden sovittelun myötä parantunut vuorovaikutus, sekä sovittelussa tehdyt yhteiset sopimukset liittyen lasten asioihin. Kuten aiemmin olen osoittanut, tutkimusten (mm. Huttunen 2001; Irving & Benjamin 1995; Taskinen 2004) mukaan ero ei aina ole huono asia lapsen näkökulmasta ja että vanhempien riitaisa ja huono parisuhde on lapselle tuhoisampaa kuin kaksi eri osoitetta.

Eron jälkeiseen vanhemmuuteen liittyi äitien kertomuksissa luopumista arjesta vastaavan vanhemman roolista. Tämä oli koettu hyvänä, mutta myös huonona asiana. Isien kertomuksissa heidän vanhemmuus oli vahvistunut ja he olivat ottaneet isompaa roolia lapsen elämässä. Tulkintani mukaan eron jälkeinen vanhemmuus näyttäytyy aineiston perusteella tasavertaisemmalta ja lapsiin nähden jopa laadukkaammalta. Isät olivat saaneet enemmän aikaa ja tilaa hoitaa vanhemmuuttaan omalla tavallaan. Isät olivat myös oppineet uusia arjen taitoja, sekä luoneet parempaa vuorovaikutussuhdetta lapsiin. Eräs äiti oli mielestäni oivaltanut hienosti sen, miten oma tapa toimia vanhempana vaikuttaa toisen vanhemman tapaan toimia. Kun äiti oli lakannut olemasta ”kaikki asiat hoitava” vanhempi, myös isä oli ottanut vastuuta enemmän. Samainen äiti oli huomannut ilmapiirimuutoksen siinä, että kun itse oli rauhallisempi asioiden hoitamisen suhteen, se rauhoitti myös perheen kokonaistilannetta.

Uusissa tutkimuksissa (Nielsen 2017) on viitattu myös siihen suuntaan, että hyvällä ja läheisellä vanhempi-lapsi suhteella olisi suurempi merkitys lapsen hyvinvoinnille, kuin

vanhempien keskinäisillä väleillä. Tätä asiaa pohdin niiden vanhempien kertomuksissa, joissa vanhempien välit olivat katkenneet ja keskustelua käytiin vain oikeusavustajien välityksellä. Kumpikin vanhempi kuvasi omaa ja toisen suhdetta lapsiin läheiseksi ja hyväksi. Heidän kohdallaan vanhemman ja lapsen välinen läheinen suhde voi siis toimia lasta kannattelevana asiana erokriisin yli. Tämä ei kuitenkaan vähennä sen merkitystä, minkä toimiva yhteistyö vanhemmuus lapsen elämään tuo, jota kumpikin näistä vanhemmista toivoi.

Kokemukset perheasioiden sovittelusta olivat myönteiset. Vanhemmat olivat ohjautuneet perheasioiden sovitteluun eri teitä; osa lastenvalvojan tai sosiaalityöntekijän kautta, osa oli ottanut itse yhteyttä. Palveluun pääsy oli ollut helppoa ja nopeaa ja apu oli ollut oikea aikaista. Vanhemmat olivat kokeneet tarpeelliseksi sovittelijan läsnäolon ja kokivat, etteivät olisi ilman ulkopuolista ja puolueetonta henkilöä saanut sovittua lasten asioita. Vaikka vuorovaikutuksen parantuminen ei ollut lähtökohtana sovitteluun ohjautumiselle, oli se lähes kaikissa tapauksissa merkittävästi muuttunut.

Myös niissä tapauksissa, jossa sovittelu oli keskeytynyt, vanhemmat kokivat tärkeäksi sen, että heillä oli ollut paikka, jossa omia ajatuksia oli saanut turvallisesti tuoda esille. Vaikka pääosin palaute oli positiivista, haastatteluissa ilmeni kehittämisajatuksia koskien lähinnä sovittelijan roolia tapaamisella. Vanhemmat ymmärsivät, että sovittelija ei voi asettua kummankana puolelle, mutta sovittelijoilta olisi toivottu enemmän kannan ottoa yleisellä tasolla liittyen erotilanteisiin niin lasten kuin vanhempien näkökulmasta. Vaikka perheasioiden sovittelu ei ole yksinään avain onneen, on tuloksista silti nähtävissä sen positiiviset vaikutukset perheiden elämään. Sovittelijat loivat turvallista ilmapiiriä ja hallinnan tunnetta tilanteeseen, joka ilman ulkopuolisen apua olisi riitaisa ja rajaton.

Vaikka tässä tutkimuksessa puhutaan lapsista ja sivutaan eron vaikutuksista lapseen, tämän tutkimuksen keskiössä olivat vanhemmat ja heidän kokemuksensa vanhemmuudesta. Lapsen näkökulma on olennainen eroon liittyvissä kysymyksissä, mutta rajaamisen vuoksi painotus oli vanhemmuudessa ja perheasioiden sovittelussa sen tukemisessa eron jälkeen. Vanhemmuuden ollessa aiheena laaja, voi kysymykseen monipuolisesti vastaaminen olla haastatteluhetkellä vaikeaa. Pohdin, olisinko saanut selkäämpiä tai pidempiä vastauksia, jos olisin esittänyt kysymyksen muodossa: 'Millainen äiti/isä olit ennen eroa' ja 'Millainen äiti/isä olet eron jälkeen'. Toisaalta silloin aiheen rajaaminen koskemaan vain vanhemmuutta ennen- ja jälkeen eroa olisi ollut järkevää. En myöskään tarkoituksella halunnut sukupuolittaa vanhemmuutta

koskemaan äitiyttä ja isyyttä, vaan yleisesti vanhemmuutta. Avoimen kysymyksen kautta annoin vanhemmille mahdollisuuden tuoda esiin juuri niitä asioita, joita he itse pitivät tärkeinä. Koska oma mielenkiintoni koski myös perheasioiden sovittelua, vastasi aineisto kuitenkin kumpaankin kysymykseen kohtuullisen kattavasti.

Linnavuori (2007) on tutkinut väitöskirjassaan lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jatkotutkimus ajatuksena jäin pohtimaan, miten aineistoni perheiden lapset olisivat kuvanneet vanhemmuutta ennen eroa ja sen jälkeen. Olisivatko lapset huomanneet läsnäolossa, vuorovaikutuksessa tai yhdessä vietetyssä ajassa muutoksia? Olisivatko lapset kokeneet menettäneensä vai saaneensa vanhemmuutta? Lasten näkökulmasta avioero näyttäytyy erilaiselta ja huolta liittyy monesti siihen, että menettääkö toisen vanhemman eron myötä. Aineistossa nousi esiin, että myös vanhemmat kokevat menettämisen pelkoa suhteessa lapsiin. Arki, jota on yhdessä vietetty, ei ole enää samanlaista ja jokapäiväistä. Kaikki haastatteluun osallistuneet vanhemmat toivat esiin oman toiveen viettää lapsen kanssa paljon aikaa, joka osoittaa sitoutuneisuutta vanhemmuuteen eron jälkeen. Toisaalta, kun kummatkin vanhemmat ovat halukkaita ja sitoutuneita, aiheuttaa se väistämättä sen, että lapsen aikaa joudutaan erossa jakamaan ja näin tietystä osasta vanhemmuutta luopumaan.

Aineiston pieni koko pohditutti minua jonkin verran, sillä toiveeni oli, että haastateltavia olisi ollut enemmän. Tämä oli kuitenkin asia johon en voinut itse vaikuttaa. Ajattelen silti tämän aineiston perusteella, että tutkimus kannatti aiheesta tehdä, sillä saimme paikallisen sovittelutyön kehittämiseen ja palvelun laajentamiseen vahvistusta. Aineistosta saadut tulokset antavat viitettä siihen, että perheasioiden sovittelu on löytänyt paikkansa ennaltaehkäisevänä ja matalankynnyksen perhepalveluna. Lisäksi se vahvistaa ajatusta siitä, että perheasioiden sovittelua ja sen merkitystä olisi tärkeä tutkia laajemmin ja tarkemmin. Aiemmissä hankkeissa (Haavisto ym. 2014) on jo todettu, että kehittämistyötä tulisi tehdä valtakunnallisesti, jotta palvelu olisi kunnasta riippumatta samanlaista ja saman laatuista kaikille. Yhtä tärkeää on perheasioiden sovittelu palvelusta kertominen vanhemmille. Vanhemmat eivät aina osaa tai jaksaa erokriisin keskellä kysyä itselleen apua tai palvelut voivat olla niin hajanaisia, ettei niistä löydä itselleen sitä oikeaa. Työntekijöillä on tärkeä rooli aktiivisesti ylläpitää sovittelumyönteistä puhetta ja tarjota sen mahdollisuutta vanhemmille.

Sosiaalityön asiantuntijuus ja kehittäminen on vahvasti sidottu käytäntöön. Tarvitsemme palautetta asiakkailta saadaksemme tietoon sen, miten palveluita voidaan kehittää ja missä

kohtaa koulutusta on tärkeä lisätä. Sovittelu on vaativaa asiantuntijatyötä ja vaikka siitä voi suoriutua monenlaisella työorientaatiolla, on siihen kuuluva perheasioiden sovittelijan peruskoulutus ehdottomasti paikallaa. Vuoden 2021 alusta Kanta-Hämeessä on alettu keräämään palautetta Webropol- kyselylomakkeella kaikilta perheasioiden sovitteluun osallistuneilta vanhemmilta. Tulevaisuudessa pääsen työni kautta tekemään analyysiä niiden palautteiden perusteella. Vaikka tämän tutkimuksen tuloksilla ei ole laajaa tieteellistä merkitystä, näen tutkimuksen tärkeänä suunnan näyttäjänä palvelun paikkansa pitävyydelle ja ennen kaikkea asiakkaan äänen kuulluksi tulemiselle.

Osa perheiden erotilanteista sujuu hyvin ja vanhemmat löytävät sovinnollisen tavan hoitaa eron jälkeistä vanhemmuutta ilman konfliktiin ajautumista. Kuitenkin tutkimusten (Kontula 2013, Afifi, Huber & Ohs 2006) valossa ero näyttäytyy yhtenä elämän suurimmista kriiseistä, jonka aiheuttamiin vaikutuksiin perheet kaipaavat apua. Erotilanteessa vanhempien on ratkaistava monia asioita ja käytävä omaa eroprosessiaan läpi. Lapsen arkielämää koskettavat järjestelyt eivät voi kuitenkaan odottaa sitä, että vanhempien parisuhteeseen liittyvät ristiriidat laantuisivat. Näen perheasioiden sovittelun yhteiskunnallisesti merkittävänä työnä erityisesti lapsen aseman turvaamiseksi. Lapsella on oikeus säilyttää suhde kumpaankin vanhempaan erosta huolimatta ja sitä pitää pystyä tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla. Koska ero on emotionaalisesti raskas prosessi käsitellä sekä perheelle, että läheisille, on oikea-aikaisen avun tarjoaminen vanhemmille ensiarvoisen tärkeää. Perheasioiden sovittelutyö on mielestäni oikea-aikaista silloin, kun se erotetaan omana palveluna kunnan muista sosiaalipalveluista, jonotusaika ei ole kohtuuton ja sovittelijat ovat ammattitaitoisia.

Perheasioiden sovittelussa sovittelijat tuovat lapsen tarpeet ja näkökulman toistuvasti sovittelukeskusteluissa esiin, jolloin tema pysyy vanhemmuudessa, eikä lähde sivuraiteelle aiheuttaen mahdollisesti riitaa vanhempien välille. Parhaassa tapauksessa vanhemmat oivaltavat yhteistyön hyödyt ja merkityksen lapsen hyvinvoinnille. Lisäksi uskon vahvasti siihen, että perheasioiden sovittelu systemaattisesti ja laadukkaasti tuotettuna yhtenäisenä selkeänä palveluna ennaltaehkäisee huoltoriitoja ja perheristiriitojen käsittelyjä tuomioistuimissa. Vaikka sovittelu lapsen aisoista on mahdollista vielä tuomioistuimissa, on se prosessina kalliimpi ja pitkäkestoisempi, sekä monesti henkisesti raskaampi niin vanhemmille, kuin lapsille. Sovinnolliset ratkaisut kestävät arjessa paremmin, sillä on oletettavaa, että vanhemmat haluavat noudattaa yhdessä sovittuja asioita lapsen parhaaksi.

LÄHTEET

- Afifi, T., Huber, F. & Ohs, J. 2006. Parents' and Adolescents' Communication with Each Other About Divorce-Related Stressors and Its Impact on Their Ability to Cope Positively with the Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, Vol. 45. The Pennsylvania State University.
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Alppivuori, K. 2017. Eropalvelut ja lastenvalvojan työ. Mitä tutkimukset kertovat eropalveluista ja lastenvalvojan työstä sekä palvelujen kehittämisen tarpeesta. *Kehittämisorjasto*.
- Amato, P. R. & Kane, J.B. & Spencer, J. 2011. Reconsidering the "Good divorce". *Family Relations* 60 (5), 511-524. Department of Sociology, Pennsylvania State University.
- Antikainen, M. 2007. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa. Kuopion yliopiston julkaisuja e. *Yhteiskuntatieteet* 148. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopion yliopisto. Väitöskirja
- Anttonen, Anneli & Zechner, Minna 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa Anttonen, Anneli & Valokivi, Heli & Zechner, Minna (toim.). *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Vastapaino, Tampere. 16–53.
- Aula, M-K. 2008. Muistio avio- tai avoeron hoitamisesta lapsen edun mukaisesti. lapsiasian valtuutetun toimiston muistio 26.8.2028. Haettu osoitteesta: <https://lapsiasia.fi/sv/-/muistio-avio-tai-avoeron-hoitamisesta-lapsen-edun-mukaisesti-7.3.2021>.
- Auvinen, M. 2006. Huoltoriidat tuomioistuimissa: sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Väitöskirja
- Bergman-Pyykkönen, M., Haavisto, V. & Karvinen-Niinikoski, S. 2020. Perheasioiden sovittelun historia ja nykytila sosiaalihuollon osana. Teoksessa: Moilanen, J., Annola, J. & Satka, M. (toim.) *Sosiaalityön käänneet*. Jyväskylän yliopisto.
- Broberg, M & Hakovirta, M. 2010. Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Broberg, M., & Hakovirta, M. (1). 2005. Lapsen ja etävanhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä - lähivanhemman näkökulma. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 13(2), 137 - 153. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/janus/article/view/50302>
- Broberg, M. & Tähtinen, J. 2009. Perheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D50/2009*. Helsinki: Vammalan kirjapaino OY.

- Brunila, T. 2010. Sovittelu – tie tulevaisuuteen. Teoksessa: Poikela, E. (toim.) Sovittelu. Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä: PS.Kustannus.
- Cabrera, N. & Day, R. & Faga, J. & Lamb, M. (2014) Should Researchers Conceptualize Differently the Dimensions of Parenting for Fathers and Mothers? *Journal of Family Theory & review* 6. 390-405.
- Castrén, A-M, Forsberg, H & Ritala-Koskinen, A (2019). Harvinaisesta ja kielletystä tavanomaiseksi ja hyväksytyksi: muuttuva kulttuurinen ymmärrys av(i)oerosta suomalaisessa yhteiskunnassa. *Janus* 4. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/janus/article/view/87977/47180> 1.3.2021
- ChildONEurope 2005. Familymediation in the European union. Survey report ChildONEurope Secretariat.Luxemburg. Haettu osoitteesta: http://www.childoneurope.org/issues/family_mediation/family_mediation_childoneurope_2005.pdf 16.4.2021
- Conneely, S. & O’Shea, R. 2019. Innovative family mediation research initiative embedded in the community in Ireland. *Family court review*, 2019-07, Vol.57 (3), p.342-348. Hoboken, USA: John Wiley & Sons, Inc
- Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Feinberg, M. 2003. The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and practice*. Volume 3. Number 2, 95-131.
- Feinberg, M. 2008. Establishing Family Foundations: Intervention Effects on Coparenting, Parent/infant well-being, and parent-child Relations. *Journal of Family Psychology*. Vol. 22, No. 2, 253-263.
- Fenomenologinen analyysi. 2015. Haettu osoitteesta: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/fenomenologinen-analyysi> 16.4.2021
- Folberg, J., Milne, A. & Salem, P. *Divorce and Family Mediation : Models, Techniques, and Applications*. New York: Guilford Press.
- Haarakangas, K. 2011. Voimistava läsnäolo, mielen tiet lapsuudesta vanhuuteen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Haavisto, V., Bergman-Pyykkönen, M. & Karvinen-Niikoski S. 2014. Perheasioidensovittelun uudet tuulet. Havaintoja, mallinnuksia ja arvioita FASPER_hankkeen pohjalta. Suomen sovittelufoorumi ry. Unigrafia: Helsinki.
- Helminen, M-L & Iso-Heininiemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Suomen kuntaliitto. / Tai Pertti Ylitalon toimittama verkkojulkaisu. Haettu osoitteesta: https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf 9.11.2020.

- Hemminki, A. 2010. Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 399. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hietanen, P., Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.) 2019. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2017. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hokkanen, T. 2005. Äitina ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 267. Väitöskirja.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: Ps-kustannus
- Hyvien toimintatapojen opas Kansainvälisestä lapsikaappauksesta Haagissa 25 päivänä lokakuuta 1980 tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus. Sovittelu 2012. Belgia: The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau.
- Irwing, H. & Benjamin, M. 1995. Family mediation contemporary issues. Thousand Oaks, Calif. London: Sage.
- Jalovaara, V. 2014. Paasikiven diktaatista homoiltaan Suomen luterilainen kirkko ja seksuaalietiikan murrosvuodet. Helsinki: e-kirjajulkaisu. Haettu osoitteesta: <https://www.vartija-lehti.fi/wp-content/uploads/2014/05/jalovaara-paasikiven-diktaatista-homoiltaan.pdf>
- Jaakkola, M. 2020. Pienten lasten vanhemmat päätyvät avioeroon nyt aiempaa useammin. Julkaistu 26.1.2020 Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11176149>, 7.3.2020
- Jevne, K. & Andenaes, A. 2015. Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. Oslo: Child & Family social work 2017, 22, pp 296-305.
- Järvinen, K. & Kolbe, L. 2002. Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi.
- Karvinen-Niinikoski, N & Pelli, M. 2010. Perheasioiden sovittelu – Riitelykulttuurista vastuulliseen osallisuuteen. Teoksessa: Poikela, E. (toim.) Sovittelu. Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kauppinen, N. 2013. Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen liittyvä lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2004. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY
- Kiianmaa, K. 2008. Hyvä ero uusi elämä. Porvoo: Multikustannus.

- Kiiski, J. 2012. Avioeron synnyttämät haasteet ja ongelmat. Teoksessa: Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) Eron haasteet, väliintulo ja lapset. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki: Kariston kirjapaino oy.
- Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Perhebarometri 2013. Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista, ja erojen syistä. Väestön tutkimuslaitos Katsauksia E 47/2013: Väestöliitto
- Korhonen, M. 2002. ”Aina oli joku kotona” Teoksessa Kolbe, L. & K. Järvinen (toim.), Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi.
- Koskela, R. 2008. Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki: Libris Oy.
- Koulu, S. 2015. Towards a Negotiatory Ideal? Contractualization of Family Law in Finland 193-215. Teoksessa: Swennen, F. (toim.) Contractualization of Family Law – Global Perspectives. Cham: Springer International Publishing.
- Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe? Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kääriäinen, A. 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto / Neuvo-
projekti. Helsinki: Libris oy.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta HTL (361/1983)
- Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen: Kokoomateos suomalaisesta erotutkimuksesta. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta HTL (190/2019)
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 (2§)
- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus.
- Lainiala, L. 2010. Perhepolitiikan uudet tuulet : perheen paluu. Helsinki : Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.
- Laitila, M., Mikkonen, M. & Pietilä, A. 2012. Fenomenografinen lähestymistapa hoitotieteellisessä tutkimuksessa: asiakkaiden käsityksiä osallisuudesta mielenterveys- ja päihdetyössä. Kuopio: Hoitotieteiden tutkimusseura
- Litmala, M. (toim.) 2003. Lapsen asema erossa. Helsinki: WS bookwell oy Juva.
- Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 313. Väitöskirja.

- Mahkonen, S. 2008. Perhesovittelu. Selvitys avioliittolaissa 1987 säädetystä perheasioiden sovittelusta lähtökohtana lapsen aseman turvaaminen vanhempien erossa. Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo-projekti
- Melkas, T. 2003. Sosiaalisesta muodosta toiseen: suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuuden tarkastelua vuosilta 1986 ja 1994. Helsinki: Tilastokeskus. Väitöskirja
- Miettinen, Anneli. 2008. Kotityöt, sukupuoli ja tasaarvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Katsauksia E 32. Helsinki: Väestöliitto, Väestön tutkimus laitos
- Miettinen, A. ym. 2020. Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva. Vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarja 2020:51. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Nikander, T. 2020. Pienten lasten vanhemmat päätyvät avioeroon nyt aiempaa useammin. Julkaistu 26.1.2020 Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11176149>, 7.3.2020
- Nilsen, L. 2017. Re-examining the research on parental conflict, coparenting and custody arrangements. *Psychology, Public Policy and law*. Vol 23 No.2, 211-228
- Nylund, A., Ervasti, K. & Adrian, L. 2018. *Nordic Mediation Research*. Cham: Springer Open.
- Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 12/2016. Ei niin suurta riitaa, ettei sopu sitä sovita. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelunseurantaryhmän loppuraportti. Helsinki: Oikeusministeriö
- Parkinson, L. 2014. *Family mediation in the New Family Justice System*. Third edition. Bristol: Family Law.
- Paajanen, P. 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. *Perhebarometri 2001*. Väestöliitto. Helsinki: Väestötutkimuslaitos.
- Plihtari, E. 2010. Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos.
- Pikänen, K. 1986. *Marital dissolution in Finland: Towards a long term perspective*. Haettu osoitteesta: <file:///C:/Users/miia.stahlberg/Downloads/44807-Article%20Text-140881-1-10-20200120.pdf> 25.2.2021.
- Pulkkinen, L. 2002. *Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina*. Teoksessa: Rönkä, A, & Kinnunen, U. (toim.) *Perhe ja vanhemmuus, Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Keuruu: PS-kustannus.
- Puusa, A. 2021. *Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet*. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

- Recommendation No R (98) 1. 1998. Of the committee of ministers to member states on family mediation..
- Recommendation 1639, 2003. Family mediation and equality of sexes. Parliamentary Assembly
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöliiton väestöntutkimuslaitos. Tampereen yliopisto. Väitöskirja
- Roos, J.P. & Rotkirch, A. 1997. ”Hirveät vanhemmat” teoksessa Roos, J.P. & A. Rotkirch (toim.) Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 5–17.
- Rubin, H. & Rubin, I. 2005. Qualitative Interviewing (2nd ed.): The Art of Hearing Data. Los Angeles, Calif.; London : Sage
- Salo, S. 2001. Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and social Research 419. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Väitöskirja.
- Santala, Leena 2009. Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen. Teoksessa Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.). Yksinhuoltajuus Suomessa, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Sarajärvi, A & Tuomi, J. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Sinkkonen, J. 2017. Isä ja lapset eron jälkeen. Teoksessa Heli Pruuki & Sinkkonen Jari. Lapsi ja ero eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Eroauttamisen palveluilla kohti yhtistyövanhemmuutta. Haettu osoitteesta:
<https://stm.fi/documents/1271139/2802197/Eroauttamisen+palveluilla+kohti+yhteisty%C3%B6vanhemmuutta.pdf/ebd8fd00-5666-4930-b2e8-e245edaf2e8d>, 1.3.2021
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet. Laatuseloste, perheet 2019 . Helsinki: Tilastokeskus
 Haettu osoitteesta:
https://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_laa_001_fi.html, 5.3.2021
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. 2018. Helsinki: Tilastokeskus
 Haettu osoitteesta:
https://www.stat.fi/til/ssaaty/2019/ssaaty_2019_2020-05-08_tie_001_fi.html, 26.2.2021.
- Taskinen, S. 2004. Lapsen etu erotilanteissa opas sosiaalitoimelle. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Terävä, J. & Böök, M.L. 2019. Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen - mitä, miksi ja miten? Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen & M. Kettunen (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja 4. Ensi ja turvakotien liitto ry, 10 – 19.

Tilastoraportti SVT: 11/2019. Haettu osoitteesta:

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201905091487927.3.2021>.

Tilastoraportti 20/2020, 12.6.2020 Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen. THL. haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/14011728.3.2021>.

Tupakka-Judén, S. 2007. ”Askelia fenomenologiseen analyysiin” teoksessa Syrjäläinen, E., Eronen, A & Värri, V-M. 2007 (toim.). Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino OY – Juvenes Print.

Tolonen, H. & Linnanmäki, K. 2020. Uudistunut lapsenhuoltolaki. Helsinki: Alma talent.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Tökkäri, V. 2018. Fenomenologisen, Hemeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Toikkanen, J. & Virtanen, A. (toim.) Kokemuksen tutkimus VI, Kokemuksen käsite ja käyttö.

Varjonen, S. 2011. Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere University press. Väitöskirja.

Yk:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Haettu osoitteesta:

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf, 10.12.2020.

Ylitalo, P. (toim.) 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Kuntaliitto.